

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Johannis Meyeri S. Literarum Doct. & Prof. Uxor Christiana Sive De Conjugio Inter Duos Deque Incestu Et Divortiis, Dissertationes Tres

Meier, Johannes

Amstelædami, 1688

Sectio III. Dicta & Exempla de numero Conjugum, quæ occurrunt ante legem, inde a creatione usque ad Mosem, examinantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40272

SECTIO TERTIA.

DICTA ET EXEMPLA DE NUMERO CON-
JUGUM, QUÆ OCCURRUNT ANTE
LEGEM, INDE A CREATIONE US-
QUE AD MOSEM, EXAMINAN-
TUR.

CAPUT I.

*Omnia S. Scriptura loca ante legem de Monogamia & Polygamia re-
censentur. Deinde Caput IV. Geneseos non parabolice,
sed literaliter & historice esse intelligendum, ex
Abarbenle ostenditur.*

EXpendimus Institutionem Conjugii inter Duos, ejusque convenientiam cum jure naturæ, & consuetudine moratorum Gentium: nunc ordo & series rei postulat, ut ad exponenda Sacræ Scripturæ dicta, & exempla cum monogamica tum polygamica Patriarcharum nos accingamus, qui secundum jus naturæ & revelationes divinas, traditionesque majorum, ante Legem Mosaicam, mores & vitam instituerunt. Nullum est Sacræ Scripturæ dictum aut præceptum, tam in V. quam in N. T. quod plures uxores adjungat uni viro. Quod hoc Capite primum demonstratum ibimus ex Geneseos, & Exodi historia. Quo faciunt loco sequentia. Gen. IV. 1. 17. 25. cap. VI. 18. VII. 7. 13. VIII. 16. 18. XI. 29. 31. XII. 2. 8. 9. 14. 15. 16. 17. XIII. 1. XVI. 1. 3. 6. XVII. 15. 19. XVIII. 9. XIX. 15. 16. 26. XX. 2. 3. 7. 11. 12. 14. 17. 18. XXI. 21. XXIII. 19. XXIV. 3. 4. 5. 7. 8. 36. 37. 38. 39. 40. 44. 51. 67. XXV. 10. 12. 20. 21. XXVI. 7. 8. 9. 10. 11. XXVIII. 1. 2. 6. XXIX. 18. 20. 21. 25. XXXIV. 4. 8. 12. XXXVII. 2. 6. 8. XXXIX. 7. 8. 9. 19. XLI. 45. XLIV. 27. XLIX. 31. Exod. II. 1. 21. 22. cap. IV. 20. 25. VI. 20. 23. 25. XVII. 1. 2. 5. 6. Huc etiam pertinent, quæ in libro Jobi Arabis Theologi, (qui post Jacobum vixisse censetur) occurrunt cap. II. 9. c. XIX. 17. vocat *filios uteri sui*, quos mater gestat in utero, quia venter uxoris etiam viri est, & vice versa. Adde cap. XXXI. 1. 9. 10. Quæ omnia dicta atque exempla ante legem docent consuetudinem, qua una uxor quæsitæ, ducta, unice amata.

R 3

II. Con-

II. Contraria autem dicta & exempla in eadem historia Gene-
 seos occurrunt Gen. iv. 19. 23. cap. xvi. 1-5. xx. 2. 17. xxii. 24. xxv.
 1. 6. 10. 12. xxvi. 34. (five cap. xxvii. 1.) xxviii. 9. xxix. 25.
 27. 28. 30. 31. xxx. 3. 4. 5. 9. 10. 26. xxxi. 17. 50. 53. xxxii. 22. xxxiii.
 1. 2. 6. xxxv. 22. xxxvi. 2. 6. 10-18. xxxvii. 2. Quæ nunc a nobis dis-
 cutienda, ut unusquisque videat, an illa institutioni & juri naturali, in
 creatione a Deo fixo, præjudicent, & polygamiam bona conscientia
 sine scrupulo usurpari posse, probent. Rectissime autem Cl.
 Heideggerus de *Historia sacra Patr. par. 1. Exerc. vii. §. vii. Ne-
 que obstat*, inquit, *quod tum ante, tum post legem latam etiam apud
 bonos, polygamia vixerit, & apud Moysen præcepta data sunt polyga-
 mia. Non enim de rectitudine & honestate actuum in civitate Dei ju-
 dicari debet ex moribus quamvis sanctorum; sed ex lege & manifesta
 ratione.* Primus Polygamus, qui refertur in Scriptura, *Lame-
 chus* est Gen. iv. 19. Ad quam historiam priusquam deveniamus,
 ex Abarbenelis *Commentario in Legem*, quia in omnium ma-
 nibus non est, & a nemine adhuc, quod viderim, illud ex ullo scri-
 ptore productum, huic Dissertationi propter viam inserere vi-
 sum est, utrum scilicet Capite iv. Geneleos parabola, an vero
 historia liberaliter exponenda contineatur. Verba ipsa Abarbene-
 lis ita habent:

ואקדים בפירוש הפסוקים האלה להודיעך שהרב המורה יפרש גם כן ענין קין והבל
 ושת על צד הצורה והרמוז כי הוא כתב פרק ל חלק ב וול ומטה שצריך שתדעו
 גם כן ותעורר עליו אופני החכמה בקריאת שמות בני אדם קין והבל והיות
 קין הוא ההורג את הבל בשדה ושם יחדו אבדו אף על פי שהאריך לרועה ושלא
 התקיים מציונות אלא לשם שנאמר כי שת לי אלהים זרע אחר הנה כבר התאמת
 זה עד כאן אבל הרלבנ כתב בפירושו לתורה וול וכבר טעו מזה קצת גדולי
 החכמים המתאחרים ועשו ציורים בענין קין והבל ושת והפסידו בזה דעת התורה
 כי ראוי שתדע שאין ראוי שיעשה צורה בדברי תורה אם לא במקומו אשר יחוייב
 בהם התמנעות כפי הפשט ואם היה השער מסור ביד האנשים הנה הפול התורה
 נכלל ולא ימשך ממנה התועלת המכונה בה וזה מבואר מאד עד שהאריכות בזה
 מותר עד כאן ונראה מדבריו שחשב שהרב המורה והנמשכים אחריו ברמוז הזה
 יחישו השתלשלות הדורות ולכן אמר שתפסד בזה דעת התורה וכן הוא בלא
 ספק דעת מפרשי המורה כלם ועם היות שהם לא עשו על זה טענה כלל בעור
 הדב הנני טוען בזה ה טענות להוכיח שענין קין והבל ושת באו על צד המשל
 והרמוז אלא היה ולא קרה דבר מזה הספור ואחר כך אשיב עליהם ואוכיח שפשט
 דבתובים אמת ויצב וקיים ושהרב זה דעתו גם כן עם היות שהוציא מזה הספור
 למודים על דרך הרמוז והנפתרי השענה האחת ממה שכתוב אחר תשלום זאת הפרשה
 זה כבר תולדות אדם וגומר ויתי אדם קל שנה וילד ברמותו בצלמו ויקרא את שמו
 שת ומשם ואילך נמשך השתלשלות הדורות ויראה מזה ששת היה בן אדם הכבוד
 ושקין והבל לא היו בעולם שאם לא כך תפול השאלה למה נזכרה לידת שת

שתי פעמים אלא כמו שאמר הרב ביצירת אדם שנוכרה שתי פעמים אחת כפי פשוטה ואחת על דרך משל הטענה הב שאתה תמצא שבתולדות אדם לקין והכל לא זכר הכתוב לכמה שנים הולידם וכן תולדות קין את חנוך וחנוך לעיר ועיר למחויאל ומחויאל את מתושלח ומתושלח את למך שלא נאמר בשום אחר מאלה בכמה שנים הולידו ולא כמה ימים היו ימי חייהם ולא שהולידו בנים ובנות כמו שנאמר כל זה בפרשת זה ספר תולדות אדם באותם הדורות וזה יוכיח שהתולדות שנוכרו בפרשה לא היו תולדות ממש כאותם שנוכרו בפרשת זה ספר תולדות אדם אבל שכאו התולדות האלה על צד המשל והרמז הטענה השלישית שאתה תמצא בפרשת אלה תולדות השמים והארץ ובפרשת והאדם ידע שתמיד נזכר שם אדם כהא הידיעה ושם את האדם וכן כלם אבל מלידת שת והלאה לא נזכר שם אדם כהא ידע אדם עוד את עמו אשתו זה ספר תולדות אדם ויח אדם ויהיו ימי אדם מבלי הא ידיעה וזה יוכיח שהפרשיות ההן שנוכרו בה האדם כהא הידיעה נאמר על האדם הכלל במינו לפי שהא הידיעה לא תפול על שם הפרטי כמו שזכר הרבאנן עזרה והיו אם כן הספורים ההם משל אבל בפרשת זה ספר תולדות אדם שזכר הכתוב מאדם הראשון הפרטי כפי פשוטו לא זכרו כהא הידיעה כלל הטענה הרמה שמצאנו בדברי הימים כשעזרא ספר השתלשלות הדורות אמר אדם שת אנש קין מהלאל ירד ולא זכר קין והכל והוא המורה שלא היו ולא נבראו אלא למשל היו כי עם היות שמתו קין והכל בחיי אביהם היה ראוי לזכרם כמו שזכר בני יהודה ער ואונן ושלהי וכבני אהרן נרב ואביהו אלעזר ואיתמר עם היות שמתו נרב ואביהו והטענה הה היא מדברי רול שאמרו בבראשית דכא שביום הששי שנברא אדם ונכנת האשה בהיותה בגן בו ביום הרתה חוה וילדה קין והכל ושלהי תאומות שנולדו עמהם שעלו שנים למטה וירדו שבעה ואיך יתכן שהרתה וילדה חוה את בניה חמשה בכרם אחר כלו בשעא חרף ואם נעשה בדרך הפליאה ככריאת אדם מן האדמה וזהו מן הצלע איך לא זכרתו התורה זה יוכיח שהוא ענין משל כי כמו שזכרנו חול בעין החיים ועין הדעת ודברי הנחש הביאו לרב המורה להכחיש הפשט ולעשות צורה באותו הספור כמו שנוכר למעלה כן דבריהם אלו הביאוהו לומר כן בענין קין והכל אלה הן הטענות ששערתי לטעון כנגד ספור קין והכל אבל אין ספק אצלי שהרב המורה לא כן יחשוב ולבכו לא כן ידמה כי אם שפשט הספור הזה היה כמו שנכתב ומלכד אמת פשוטו עוד ירמוז הספור הזה לענינים מדעיים וזהו שאמר הרב שכאו אופני החכמה בקריאת שמות בני אדם קין והכל וספור ההריגה והגדור כי לא יחפין הרב מפני זה שלא היו בעולם אבל שהיה ענינם כענין אביהם שצירח אמת כמו שנוכרה במלאכת היום הו אבל ספור ענינו היה משל וסימן לורעו בני אדם וצאי הלצוי כן יאמר בענין קין והכל שהיה ענינם וספורם כמו שנכתב ושמלכד זה ישבורמו וסימן לטבעי בני אדם בכלל.

In expositione versuum illorum biblicorum prius tibi indicato, quod R. Moses Maymonides, id quod de Kaino, Habele & Setho narratur, sensu figurato & mystico quoque explicet, quem admodum videre est in More Neuchim Par. II. Cap. XXX. Hac sunt verba ejus: Debes etiam scire & moneri de multiplici sapientia, qua latet in impositione filiorum Adami, Kajini & Abelis; de eo, quod Kajin interfecerit Habelem in agro, quod ambo simul perierint, quamvis interfector diutius hujus vita luce usus fuerit, & quod non

nisi Seth superstes manserit, juxta id; quod dicitur (Gen. IV. 25.) quia posuit mihi Deus semen aliud. Et hoc confirmatum est. Hucusque (Majmonides.) Sed R. Levi ben Gersom in suo Commentario in Legem hac verba scripsit: Jam ante nonnulli Sapientes posteriores in eo errarunt, quod figurative explicuerint negotium illud Kajini, Hebelis & Sethi, atque in eo sententiam verbi Dei corruerint. Etenim scire oportet, quod in verbis Legis figuram & metaphoram fingere non liceat, nisi istis in locis, quae si secundum literam explicentur, necessario impossibilitatem inferunt. Et si homini aestimandi facultas permittatur, verbum Dei plane corruet, neque inde utilitas proficiscetur, quam (Deus) intendit, quod adeo clarum & evidens est, ut prolixior ejus explanatio sit superflua. Ex quo sermone (Rabagi) liquet, quod sibi persuaserit, Majmonidem, & qui eum sequuntur in hoc sensu mystico, negare genealogiam; ideo enim dicit, corruptam eo ipso esse Legis mentem, & hac procul dubio opinio est eorum omnium, qui More Nevuchim explicant. Quamvis autem nullam plane super ea re objectionem formarint, ego tamen, auxiliante Deo, quinque argumenta objiciam, quae demonstrant, significationem Kajini, Habelis & Sethi parabolicam esse & mysticam, ita ut nec fuerit, nec acciderit quidquam hujus rei, quae hic narratur. Deinde ad ea respondebo demonstraturus, sensum literalem horum versuum verum, firmum & constantem esse, & hanc etiam Majmonidis opinionem esse, licet ex hac historia doctrinas eruerit per modum mysterii & arcani.

Primum argumentum ex eo desumitur quod, postquam Scriptura absolvit hanc Sectionem, Hic est liber generationum Adami &c. (Gen. v. 1.) Adam autem vixerat centum & triginta annos, cum genuit filium ad similitudinem & imaginem suam, vocavitque nomen illius Sethum (com. 3.) inde & insequentibus ducatur genealogia; unde liquet, Sethum fuisse filium primogenitum Adami, Kajinum autem & Hebelem in mundo non fuisse inventos: Secus enim quaestio oriretur, cur ratiuitatis Sethi bis mentio facta; nisi quemadmodum Majmonides de formatione Adami scripsit, quod bis sit memorata, semel literaliter (Gen. 1.) atque iterum parabolice, & secundum sensum occultum (Cap. II.)

Secundum argumentum est, quod deprehendas, ubi genuit Adam Kajinum & Habelem, Scripturam non addidisse, quoto anno eos genuerit; pariter ubi Kajin genuit Chanochum, Chanoch Hiradum, Hirad Mechujaelem, Mechujael Methuschaelem, & Methuschael Lamechum,

mechum; non dicitur de ullo eorum, quoto anno genuerint, neque quot annos vixerint, neque quod genuerint filios & filias, quemadmodum hac omnia habentur in Sectione, Hic est liber generationum Adami (cap. v. 1. & seqq.) in istis generationibus. Quod arguit, generationes, quæ referuntur in ista Sectione precedente, non esse generationes vere & proprie dictas, sicut illa, quæ referuntur in sectione, Hic est liber generationum (cap. v. 1.) sed parabolice & mystice intelligendas.

Tertium argumentum inde petitur, quod in Sectione illa (Gen. 11. 4.) Istæ sunt generationes cœli & terræ; & in parascha, Deinde Adam cognovit Chavvam (cap. iv. 1.) semper occurrat nomen Adam cum he demonstrativo הָאָדָם. Et posuit ibi haadam, quem finxerat: & accepit Dominus Deus haadam: & interdixit Dominus Deus ha adam homini (cap. 11. 8. 15. 16.) & sic ubique. Sed inde a generatione Sethi & ulterius non occurrat nomen Adam cum he. Cognovit autem denuo אָדָם Adam Chavvam uxorem suam (Cap. iv. 25.) Hic est liber generationum Adam (cap. iv. 1.) Et vixit Adam (com. 3.) Fueruntque dies Adami (com. 4.) sine he demonstrativo. Quod demonstrat, sectiones illas, in quibus scriptum est הָאָדָם ha Adam cum he demonstrativo, intelligendas esse de homine sub se comprehendente speciem suam, quia he articulus non cadit in nomen singulare seu individuum, teste R. Aben Esra. Ideoque ista narrationes erunt parabolice. Sed in sectione, Hic est liber generationum Adam (cap. v. 1.) ubi sermo est de Adamo primo singulari & individuo, juxta sensum literalem, plane non occurrat Adam cum he articulo.

Quartum argumentum inde depromitur, quod deprehendamus in libris Chronicorum, Efram, ubi narravit genealogias, dixisse, Adam, Seth, Enosch, Kenan, Mehalaleel, Jered (1 Chron. 1. 1. 2.) nullam autem mentionem fecisse Kajini & Habelis; Quod utique docet, illos in rerum natura non fuisse, nec creatos esse, sed parabolice & metaphorice propositos. Licet enim mortui essent Kajin & Habel, adhuc vivente patre ipsorum, debuisse tamen commemorari, quemadmodum filii Jehuda, Er, Onan & Sela; nec non filii Aaronis, Nadab & Abihu, Eleazar & Ithamar, quamvis mortui sunt Nadab & Abihu, commemorati sunt.

Quintum denique argumentum petitur ex verbis Rabbiorum, qui statuum in Bereschith Rabba, eodem die sexto, quo creatus Adam, & exstructa est Eva, cum esset in Paradiso, Evam concepisse Kajinum & Hablem

S

Hablem

קין ורעהו היו זרע מרעים בני משחיתים לא האריכה תורה בכפור ימי חייהם ולכמה שנים הולידו
 ושאר הענינים שזכר בשאר הדורות בני שת הטובים וכן תמצא ביצחק ועשו שספר הכתוב שהיה
 בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וכמה שנים חי ומיתתו וקבורתו וכלא נזכר דבר מזה פעשו לפי
 שהתורה תרחיב בכפורי הצדיקים ולא בפרטי הרשעים ולמענה השלישית אומר שגם במלאכת
 היום הששי בכריאת אדם נזכר בהא הידיעה שנאמר ויבא אלהים את האדם בצלמו ואינו
 מהנרות לפי שעם היות אדם שם עצם פרטי לאותו אדם הראשון שהיה התחלת מינו הנה הוא
 היה גם כן שם המין כגון שכבר ביארתי והוא כענין השמש אצלנו שהוא שם עצם פרטי לאותו
 כוכב גדול האורה והוא גם כן שם מינו עם היות שאין מאותו המין זולתו ולכן נאמר ויבא אלהים
 את האדם והאדם ידע את חוה אשתו והשאר כלם בהא הידיעה בעבור שקורם שהוליד בני
 היה שם אדם שם לאותו עצם פרטי בשם המין גם כן אבל אחרי שנולדו קין והבל לא נזכר עוד
 שמו כי אם אדם בלא הא הידיעה לפי שאחרי שהוליד דומה כמינו נשאר שם אדם שם עצם
 פרטי לא שם המין ולכן לא נזכר עוד בהא הידיעה וגם זה מוכיח שלידת קין והבל וקורותיהם
 היו כפי פשוטו כיון שקורם תולדותם נקרא אביהם בשם מינו האדם להיותו לבדו המין ואחרי
 שהבנים נולדו לו לא נקרא כי אם בשם פרטי אדם גם נזכר לומר שבעבור שכפרשת
 אלה תולדות השמים והארץ ופרשת והאדם ידע את חוה אשתו היה בספורים ההם פשט
 זכרו מטבע האדם וכללותו ולכן נזכר שם שמו תמיד בהא הידיעה האדם להעיר על הרמז הכלל
 למין כלו אמנם כפרשת זה ספר תולדות אדם שאין בה רמז כלל והיא בלה כפי פשוטה על
 אדם הראשון נזכר תמיד בשם אדם ולא בהא הידיעה ולמענה הרביעית עזרא מדברי חזמים
 אומר שלרשעת קין ולחפרון הכל לא רצה לזכרם והתחיל ההשתלשלות בדרך ישר אדם שם
 אנוש וכן תמצא שלא זכר דבר ממלכי ישראל לרשעתם ולא ענין תמר ואמנון ולא ענין בת שבע
 ואוריה הדווי ולא ענין אבשלום עם אביו ולא שאר דברים רעים שלא יזכרם עם היות
 שזכר תולדות יחודה ואהרון למעלתם ולמעלת האבות ולמענה החמישית היה מדברי חז"ל אומר
 שכווננו לומר שקין והבל ואחיותיהם כלם היו מטבע חוה אמם נוטים לאכילת עץ
 הידעה כמוהו ולכן אמרו שנולדו בגן ששם השאו אבותיהם ולהדמותם במדה הפחותה
 היא אמרו שנולדו כלם בכרם אחד גם אינו רחוק אצלי שידע את חוה אשתו קודם צאתה
 מן הגן ושחיה הוחרה שם קין והבל תאומים ואחיותיהם כי אינו זר אצל הטבע שתלד האשה
 ד או ה וולדות גם ער שבעה אמרו חכמי הרפואה שהוא אפשר וכל שכן בתולדת הכריאה
 שהייתה ברכת השם עליהם והם אדם והיות נבראו כבן עשרים שנה וקומתם וצבינם וכן גדול
 ורב כיד המלך שבראם ומפני ישובו של עולם רצה לתברך שתלד חוה בנים ובנות רבים בכרם
 אחד כי כמו שהאב נולד מאדמה והאם מהצליע שלא כמנהג הטבעי כן הבנים אשר הולדו
 פרוושרצו שלא בדרך טבעי אבל אין ספק אצלי שעם היות הריונם בגן באותו יום הנדה לא היתה
 לדעת ול לידתם שמדה גם כן כי היתה לידתם חוץ מהגן בארץ אשר גרו בה כשגורשו
 משם הנדה התנאר מזה כלו הפירוש הפרשה הזאת כפי פשוטה הוא דבר דבוי על
 אפניו ושאיין כנגדו ספק ולא מענה ולכן הנני מפרש אותם כפי פשוטה ואלמוד גם כן
 מעניניה הדברים המדעיים אשר יורו עליהם בדרך הרמז והסימן כמגשעשיתי בפרשה של מעלה

Ad qua argumenta a me formata respondeo, testanti verbo Dei, illa omnia fuisse & evenisse, necessario oportere nos credere, quod ita revera facta sint & contigerint in essentia. Veruntamen natiuitas Sethi bis memorata est, quia Lex primo refert, quid eueniret filiis Adami, Kajino & Hebelo, inde a natiuitate eorum, usque ad diem mortis, & natiuitatem Sethi post eos nati. Postmodum autem ad explicandam genealogiam se accinxit in eadem Sectione, sine alia narratione, atque hac est illa Sectio (Gen. v. 1.) Hic est liber generationis Adami.

Exorsus est a natiuitate Sethi, quia ab eo originem traxerunt generationes. Quemadmodum postea in Noa deprehendis sub finem hujus Sectionis (cap. v. 32.) Quum Noach fuisset natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum & Japhetum, quod hoc relatum sit ad calcem genealogie; deinde vero Scriptura enarratur casus & contingentia Noachi, ita insit (cap. vi. 9. 10.) Hæ sunt generationes Noachi &c. Et genuit Noach tres filios &c. Quod suo loco fusius declarabitur. Pariter in historia Isaaci refert Scriptura ejus natiuitatem & circumcisionem cap. xxi. Deinde cum aggreditur narrationem casuum & euentuum ejus, rursus dicit (cap. xxv. 19.) Et hæ sunt generationes Isaaci, filii Abrahami, Abraham genuit Isaacum. Eodem modo in Sectione עִוֵּן (cap. xlvi. 8.) scriptum est, Hæ autem sunt nomina Israelitarum venientium in Ægyptum &c. & initio Exodi cap. i. 1. enarraturus exilium & redemptionem eorum, iterum dicit, Hæ sunt nomina Israelitarum venientium in Ægyptum. Atque hæc est responsio ad primam objectionem.

Ad secundum respondeo, quia Kajin & Habel in vita non sunt conseruati, filiique Kajini & semen ejus fuerunt semen maleficorum, filii perdetes, ideo in verbo Dei non prolixè recensetur, quamdiu vixerint, quoto anno generarint, & reliqua, qua memorata sunt in reliquis generationibus proborum filiorum Sethi. Idem videre est in Isaaco & Esauo: de illo testatur scriptura, quod fuerit 40 annos natus, cum duceret Rebeccam, narrat etiam, quot annos vixerit, item mortem ac sepulturam ejus; sed de Esauo nihil quidquam hujus rei memoria proditum est, quia in verbo Dei prolixa instituitur narratio iustorum, sed non ita referuntur res particulares impiorum.

Ad tertium argumentum Resp. quod etiam in Opere sexti diei, in creatione Adam, nomen Adam occurrat cum he demonstrativo; Scriptum enim est (Gen. 1. 27.) itaque creauit Deus אָדָם hominem ad imaginem suam, sine ulla anomalia, quia Adam nomen licet sit proprium & indiuiduum, Adamo isti primo competens, qui principium & origo fuit sue speciei, est tamen etiam nomen speciei, vel commune, sicut ante explicui: prout nomen Solis apud nos est proprium & indiuiduum, quod tribuitur isti stella magna lucenti: est tamen etiam nomen speciei & commune, licet speciem non agnoscat. Ideoque dicitur; creauit Deus haadam, & haAdam cognouit Chavvam uxorem suam, & reliqua omnia cum articulo he. Quia antequam genuit filios, nomen Adami fuit nomen ad illud proprium indiuiduum accommodatum, etiam in nomine

mine speciei; sed postquam genuit Kajinam & Habelem, non amplius memoratum est nomen ejus nisi אדם sine he articulo, quia postquam genuit sibi simile in specie sua, reliquum mansit nomen Adam nomen proprium individuum, non nomen speciei, & propterea non amplius tunc usurpatum est cum he demonstrativo. Hoc etiam probat, natiuitatem Kajini & Hebelis eorumque casus & eventus intelligi debere literaliter, quandoquidem ante eorum natiuitatem vocatus est pater eorum nomine speciei sua האדם ha Adam, cum solus adhuc esset species. Sed postquam filii ei nati sunt, non nisi nomine individuo אדם Adami appellatur. Dicit etiam potest, quod quia in Sectione ista, Illæ sunt generationes cœli & terræ (cap. 11. 4.) & in Sectione, Adam cognovit Evam uxorem suam (cap. 14. 1.) literalis sensus & simul mysticus continetur e natura Adami & generalitate ejus, eam ob causam in istis narrationibus semper nomen ejus cum he articulo ha Adam expressum sit, ut attendatur ad sensum mysticum, qui respiciat totam speciem. Sed in sectione, Hic est liber generationis Adami (cap. 5. 1.) in qua nullum plane mysterium, quaque tota est literalis de Adamo primo, semper occurrit nomen אדם Adami, sine he demonstrativo.

Ad quartum argumentum ex verbis Esra, libri primi Chronicorum desumptum respondeo, quod Kajinum propter impietatem & Habelem propter defectum commemorare noluerit, ideoque genealogiam recta via exorsus sit ab Adamo, Setho, Enoscho. Ita neque mentionem factam esseprehenderit regum Israelitarum, propter ipsorum impietatem. Nec quidquam occurrit de Thamare & Amnon, de Batscha & Uria Hittæo, de negotio Absalomi cum patre suo, neque reliquas res malas memoravit, licet mentionem fecerit Judæ & Aaronis, propter propriam & patrum dignitatem.

Ad quintum ex verbis Sapientum depromptum rehero, quod illi dicere voluerint, Kajinum & Hebelem, sororesque eorum omnes fuisse a natura Chavve matris suæ proclives ad comedendum de arbore scientiæ, haud secus ac illa; ideoque dicunt, quod in horto nati sint, quod ibi peccaverint parentes ipsorum, & ut eos assimilarent vili isti conditioni & qualitati, tradunt, quod omnes nati sint ex uno ventre. Neque etiam in oculis meis absurdum videtur, quod cognoverit Evam uxorem suam, antequam egressa est horto, & quod illa ibi conceperit Kajinum & Habelem gemellos, eorumque sorores. Non enim impossibile est, uxorem peperisse quatuor vel quinque filios. Etiam septem nasci posse, Medici docent. Multo magis id fieri potuit initio creationis, ubi benedictio divina illis adfuit, atque Adam

Et Eva creati sunt, ac si viginti annos jam essent nati, statura, voluntate & facultate gaudentes magna & multa, juxta potestatem Regis, qui eos creavit. Ut etiam mundus inhabitaretur, placuit Deo Benedictio, ut Eva filios & filias pareret ex uno ventre. Sicut enim pater e terra natus, & mater ex costa, præter naturæ ordinem, ita filii, quos genuerunt, fructificaverunt, & copiose producti sunt, non naturali modo. Et quamvis illo die, quo creati parentes, filii concepti sint in Paradiso, non est tamen mens Sapientum, quod apud me dubium non est, quod ibidem sint generati, quia geniti sunt extra Paradisum in illa terra, in qua Paradiso expulsi commorati sunt. Ex quibus omnibus planum est, in Sectione illa biblica (Gen. iv. 1. & seqq.) rem vere gestam, & simul variam, que ibi latet, Sapientiam, contineri, absque omni dubio & disceptatione. Ideoque eam ita explanabo juxta literam, ut simul doctrinas inde mysticas & res significativas eliciam, quemadmodum feci in sectione superiore.

Ita rectissime istud commentum confutavit Abarbenel. l. c. f. 25. 2. 3. Quamvis enim mos Scripturarum, proponendi quandoque tanquam historice gesta, quæ non nisi parabolice intelligenda, cujusmodi in utroque Instrumento complura, in limine tamen Historiæ, & principio rerum omnium fingere parabolam, & ambigere de rei gestæ veritate, & absurdissimum est, & verant historici simplicissimus stylus, circumstantiæ temporis, loci, nominum, parentum, nativitatis, liberorum, quorum vestigia passim apud Ethnicos scriptores, vitæ, rerum gestarum, mortis, & omnia veræ historiæ criteria seu characteres, strictim utur omnia percenseantur. Aut vocandæ erunt parabolæ, quæ passim in historiis Abrahami, Josephi, Pharaonis, Mosis, Josuæ, Samsonis, Jonæ, & similibus, sacræ literæ tradunt.

C A P U T II.

Peccavit Lamech duas ducens uxores.

Primus igitur Polygamus, quem refert sacra pagina, Lamechus, filius Methusæ, a quo quintus narratur Gen. iv. 19. 23. argumentum nobis præbet, polygamiam esse illicitam, quia inventum est hominis impii, contra primam Institutionem, quicquid secus ex historia Mosaica contrarium sentientes collegisse videantur, quorum argumenta in pauca contraham. Athanasius p. 184. 185. 204. 205. & qui in sec-

nam

nam producuntur ab Arcuario p. 107. & seq. dubitant, an Lamechus in Ante-diluvianis primus & unicus fuerit polygamus, contrarium potius suspicantes ex *Bereschit Rabba*, & *πολυτεκνία*, Kajinique condita civitate. 2. Si vel concedant, primum fuisse, probari tamen primo volunt, polygamiam esse peccatum, antequam ille ideo convitiis prociudatur. 3. Ipsum potius ut virum pium describi & bonum patremfamilias, a Deo benedictum & insignibus artificii donatum contendunt. 4. Dubium esse, an homicida fuerit. Et si vel talis fuisset, id nihil præjudicare polygamix, cum sæpe in sceleratissimo lateat virtus, & inventores rerum bonarum sæpe sint malæ notæ homines. 5. Scripturam ejus factum (matrimoniale) tanquam singulare & heroicum antea inauditum recensere, quod præter morem communem, posthabito polygamias odio a Diabolo post lapsum instillato, primus deliberato consilio duxerit duas uxores. Plerosque veterum Abrahamum, Jacobum, Davidem, non dedita opera & præmeditate, sed occasione data, ad polygamiam processisse; sed Lamechum deliberata mente, juxta primam institutionem Gen. 1. 28. *crescite & multiplicamini*. 6. Sibi mirum videri, ait Theophilus, cur Lamechus, ut primus auctor polygamix a plerisque modernis Hieronymum & Lyranum sequentibus, fugilletur, & Jacobus, Abrahamus, David, Salomo, Abia, cæterique omnes excusentur. 7. Lamechum nunquam a Spiritu S. reprehensum ob polygamiam, neque verbis neque factis a Deo punitum, cum Deus tamen soleat delictum prima vice perpetratum severissime coarguere, ne illud peccator repetat, sicut factum in Adamo, Kaino & Davide adultero.

II. Respondebimus strictim ad singula, lectorumque arbitratui subjiciemus. Cum Moses, qui historiam antediluvianam paucis capitibus absolvit, hoc factum Lamechi tanquam extraordinarium designavit, hætenus in ipsa posteritate Kaini, fatente Theophilo, inauditum, quod *duas uxores acceperit*, contra institutionem & præter consuetudinem, procul omni dubio primus fuit polygamus; etsi adduci non possim, ut credam, in antediluvianis, quia solus memoratur, unicum fuisse, qui hoc peccato se contaminavit. Filiis enim Dei, quo titulo pii & fideles insigniuntur, accipientibus filias hominum, impiorum & infidelium, uxores ex posteritate Kaini, Gen. VI. 1--5. non defuisse videntur, qui Lamechi

chi factum imitantes plures uxores vel pellices, quot & quas voluerint, sibi fociarint: quemadmodum Menochius ex eo, quod commate i. *filias procreasse* dicuntur, colligit, plures foeminas masculis esse genitas, idque medicamentis procuratum, ut singuli pluribus foeminis fruerentur.

III. Lamechi quidem seculo, atque eo, quod inde ad diluuium intervenit, traditio prisca est, in *Bereschith Rabba*, Sect. 22. כן היו אנשי דור המבול עושין אחד מהן לוקח לו שתי נשים אחת לפריה ורביה ואחת להשמיש זו שהיתה לפריה ורביה היתה יושבת כאלו אלמנה בתיה וזו שהיתה להשמיש היה משקה כוס של עיקרים שלא תלך והיתה יושבת אצלו מקוטטת כוונתה הינו הך דאיתמר רועה עקרה וגומר *Sub diluuii tempora hominum morerat, ut pro libitu binas sibi quis duceret uxores, alteram prolis gratia, alteram in concubitum. Ea autem, qua prolis gratia haberetur, velut vidua quamdiu superstes esset, debebat. Sed ea, qua in concubitum adhiberetur, sterilitatis poculum exhaurire solebat, ut sterilis redderetur, & juxta virum accumbere solita, velut meretrice habitu ornabatur. Quod innuitur verbis illis (Job. xxiv. 21.) pavit sterilem, qua non peperit, sed viduae bene non fecit. Eadem repetit R. Sal. Jarchi Commentario ad hanc historiam de Lamechi uxoribus, atque ad Jobi xxiv. 21. Et Lamechi uxorem Adam prolis gratia, alteram, nomine Zillam, in concubitum adhibitam volunt.*

IV. Sed praeterquam quod falsitatis arguat glossam Rabbincam pagina sacra, qua testatur, ambas Lamechi uxores, Adam & Zillam foecundas fuisse & liberos peperisse; unde R. Isaac ben Aramah in עקרה יצחק fol. 30. col. 2, scribit, *Mirum hoc est, cum scriptum sit וזלה גם היא ילדה* Et Zilla peperit ipsa quoque (Gen. iv. 22) *Dicendum ergo ipsis, eam bibisse illud poculum, sed nihil ei profuisse: pariter R. Bechai Comm. in Legem fol. 15. col. 4. Etiam Zilla peperit במעשהו לכן ולא הועיל זרע ולא הוציא ממנה זרע והוציא ממנה זרע וזו לא הועיל לכן במעשהו לכן* invito Lamecho; *Deo ex ea semen producente, ut artes ad sterilitatem inducendam adhibita Lamecho non prodesse.* Quis tam vacors sit, qui credat, sterilitatis illud poculum, & contemptum uxoris, qua prolis gratia adhibita, Deum habuisse auctorem? in dubium licet vocare nolimus, corruptos ejusmodi mores tunc obtinuisse. Neque hoc factum probabitur nostris polygamiae defensoribus, qui prolis gratia plures uxores ducendas esse contendunt.

V. Deinde falso supponitur, civitatem tunc condi non potuisse a Kajino, nisi polygami fuerint homines ante Lamechum, haud fecus

cum Deo, eique adhaesit. Ideo eum dicunt modo justum, modo impium fuisse.

VIII. Sed Methuschalechum, quia absolute justus fuerit, distulisse dicunt matrimonium usque ad annum 185. Et pro eo, quod dominatus sit spiritui suo, & non appropinquaverit ad uxorem suam subito, ad majorum exemplum, hanc mercedem a Deo reportasse volunt, ut omnes dies vitæ ejus fuerint 969 anni; Lamechum quidem etiam conjugium distulisse, neque tamen tantam ætatem obtinuisse, propter diluuium. Noachum autem omnes majores in hisce duobus superasse, primum quod subjugarit concupiscentiam suam, ne accederet ad mulierem, donec esset quingentos annos natus; deinde quod genitis tribus filiis, ab uxore separatus non amplius genuerit; ideoque Deum ex aquis diluuii eum eripuisse, vitamque ad 950 annos protraxisse. Ecce polygamia defensores, quam leve & ficulneum, quod attulistis pro vestra sententia ex Hebræorum scitis de patriarchis antediluvianis. Hic cadunt vestrae objectiones, de natura masculi una uxore non contenta; hic falsum esse deprehenditis, maledictum esse qui fero & negligenter se accingit ad matrimonium, & quæ sunt id genus bene multa. Quamvis inclinemus in Augustini sententiam, a Theophilo etiam allegatam. Th. LXXV. quam probabilem judicat de Civit. Dei, lib. xv. Cap. xv. non hic primogenitos filios commemoratos esse, sed quos successionis ordo postebat, ut perveniretur ad Noë. Quemadmodum Mathaus, Abraham, inquit, genuit Isaac, cur non dixit Ismael, quem primitus genuit? Isaac autem, inquit, genuit Jacob: cur non dixit Esau, qui ejus primogenitus fuit? Quia scilicet per illos ad David pervenire non posset; & ita porro. Videmus tamen, quid Hebræi de Patriarcharum conjugis sentiant.

VIII. Ad 2. Resp. polygamiam esse peccatum, hætenus probatum dedimus, & ulterius probare conabimur. Ad 3. notamus, de Lamechi pietate altum esse silentium in Scriptura sacra. Impium fuisse, conjicere licet ex eo, quod Kajin esset ex Ἐπιγονῆς a malo, imitator scilicet Diaboli, cujus & opera mala erant 1 Joh. 111. 12. Jud. com. 11. Filii enim plerumque vestigiis insunt parentum. οἱ πλεονες κακίας παῖδες οὗτε πατρὸς ἀρετῆς. In Pirke Eliezer cap. XXI. Rabbi Ismael inquit: a Kajin descendunt Ἐπιγονῆς profapiam habent omnes generationes impiorum, rebellium & pravaricantium cum superbia. Sicut Kajin contra mandatum Gen. 1. 28. peccavit cædendo, ita Lamech contra primam institutionem Gen. 11, 24.

uxores multiplicando. Testis est Abarbenel, in digamia Lamechum peccasse, ideoque singulari iudicio divino punitum.

IX. Dein absurdissima est consequentia, Lamechus bonus fuit paterfamilias, a Deo benedictus, & filios habuit artium inventores. Ergo ejus digamia Deo non displicuit. Kajin procul dubio talis fuit, neque tamen ejus sacrificium Deo placuit. Donna filiis Lamechi a Deo concessa sunt communia, ex quibus Dei beneplacitum & hominum bonitatem & virtutes judicare non licet. Non placuit scortatio Gileadi, licet ex meretrice sustulerit Jephtham, cujus fides aliæque virtutes celebrantur in Scriptura. Sagacissimum Abarbenelem si audiamus fol. 37. 2. in Leg. neque filii Lamechi ob artium inventionem tanto honore sunt maectandi:

הנה נקרא תובל קין לפי שאין היה רוצה וזה היה עושה כלי למעשהו חרב וחנית לשבן
 וזהו הרוצח וכן נתיחס אל קין הרוצח
Vocatur Thubal Kajin, quia Kajin erat homicida, cujus operibus promovendis ille arma paravit, gladium scilicet & hastam ad effundendum sanguinem, ideoque generi & familia Kajini accensetur.

X. Dubio quarto occurrendum dicendo, Lamechum fuisse homicidam, clarissime liquere ex Gen. 1 v. 23. Hebræorum traditionem amplectuntur plurimi Interpretes, Hieronymus, Lyranus, Abulensis, Genebrardus, Delrio, Salianus, alii, quod scilicet Lamechus venationi deditus in sylva Kajinum, feram suspicatus, per puerum Tubal Kajinum, ex inscitia, lethali vulnere confixerit, atque mox etiam, tritavum esse animadvertens, ex impatientia ipsum puerum suum; uxoresque inde malum timentes consolatus fuerit hisce verbis: *Audite vocem meam uxores Lamechi, auribus percipite sermonem meum.* כי איש הרגתי לפצעי וילד
Nam virum occidi ad vulnus meum, & adolescentem ad tumorem meum. Cum septuplo sit vindicandus Kain, utique Lamech septuagies septies. Quorum sensum hunc esse vult R. S. Jarchi: *anne ego virum vulneravi data opera, ut vulnus meum, & a me tanquam auctore denominari queat? & num puer, quem occidi, ad ulcus meum occisus est? nonne enim ex errore patravi hoc?* Et si enim ferendi non sunt, qui Judæorum somnia exofculantur, non tamen omnes Hebræorum traditiones fabulis sunt annumerandæ, ubi dubia facta narrantur, quemadmodum 2 Tim. 1 11. 8. Judæ com. 14. modo Scripturæ sacræ & rationi non repugnent.

XI. Sed esto, traditioni isti fidem non esse habendam, & erra-

re Rabbinos atque Arabes in subjecto, uti censent Celeberr. viri Hottingerus & Heideggerus, clarissima tamen sunt verba, eadem a Lamecho patrata significancia: כי איש הרגתי *nam virum occidi*. Talmudici omnia hujus voculae כי significata reducunt ad quatuor אי *si*, דלמא *forsan*, אלא *sed*, & הריא *quia ecce*. R. D. Kimchi in libro *Radicum*, rationalem tantum conjunctionem esse putat. Sed frequens adhuc alia significatio est *quamvis* Gen. viii. 21. *non maledicturus sum terra amplius propter hominem*, כי *quamvis figmentum cordis sit malum a pueritia ipsius*. Conf. Gen. xlviii. 14. Exod. xiii. 17. cap. xxxix. 9. Jos. xvii. 18. Psal. xxv. 11. xli. 5. lxxi. 15. Dan. ix. 9. Applica omnia ista significata huic textui, neque tamen Lamechum ab homicidio absolveris. lxx legunt ὅτι ἀνδρα ἀπέκτενω *quia virum occidi*. A quibus non abludit Syrus: *בני* *quod virum occidi*. ⁷ Syrorum & Chald. idem est, quod *quia* vel *quod*. Samaritana versio interrogativa particula utitur *אנא* הלא *annon*, sive *quia*. Interrogatio vehementer asseverat, q. d. certissime, sicut Gen. xiii. 9. Deut. xxxii. 6. Jos. x. 13. Pariter Onkelos לא גברא קטלית לא *nonne occidi virum?* Quo sensu לא etiam occurrit Exod. viii. 26. ולא *non lapidabunt nos?* pro הלא *annon?* Adde Thren. i. 12.

XII. Thrafonice se jactare, & in malitia quasi gloriari videtur Lamechus, *Nam*, sive *annon* virum occidi, sed ad vulnus meum, quid hoc ad vos? & adolescentem damno meo, non vestro. Ego non video, significantioribus verbis Lamechi eadem exprimi potuisse. Instant tamen, id non praedjudicare polygamiae. Sed quis non suspicabitur mecum, Lamechum impia progenie ortum, homicidam, durum & inhumanum, praeter morem, ex mera libidine duas uxores ducentem peccasse, & quidem contra primum institutum? etsi in homine sceleratissimo latitare queant non quidem verae, sed externae quaedam virtutes, quae splendida sunt peccata. Libet hic etiam sententiam proferre Abarbenelis in Leg. f. 40. 4. *Initio non nisi unam uxorem unus vir possidebat, ut Eva Adam, Kain suam gemellam, & ita reliqui, ideoque deerat illis dispositio & apparatus ad peccandum. Sed postquam filia multa illis nata sunt, ut quisque posset plures uxores accipere, ad plures filios generandos, tunc in hanc libidinem proruperunt.*

XIII. Ad 5° Respondeo, verum esse, Scripturam Lamechi factum tanquam singulare, heroicum & haecenus inauditum recensere.

fere, eo scilicet modo, quo Jesaias Cap. v. 22. גבורים *strenuos, fortes*, & heroës ad inebriandum se vino, & Seneca gigantes ad potandum appellat, queis plurimum meri cepisse virtus est. In lapsorum angelorum locum successisse electos homines, mera conjectura est; sicut inde nonnulli simul inferunt malorum angelorum numerum, quod tantus sit, quantus electorum; & pauciores bonis malos Thomas Aquinas cum aliis Scholasticis ex 2 Reg. vi. 16. & Greg. de Valentia ex Apoc. xii. 4. colligunt; qui pedem inferunt in ea, quæ non viderunt. Quæ Deus non revelavit, ingenio tentare non licet. Ideo autem Satanam Evam seduxisse, ut conjugium & polygamiam omnibus exosam redderet, quod viderit genus humanum in angelorum lapsorum locum evectum esse, nuptiam legimus. Primum angelorum peccatum cum hominis seductione potius conjunctum fuisse videtur, quod in veritate non steterint, in qua creati erant, (principiis practicis æquitatis, rectitudinis, justitiæ & sanctitatis naturæ eorum inscriptis,) Deumque per mendacium calumniati sint & hominem deceperint. Si conjecturæ locus, Diabolus homini, a Deo constituto Domino terræ & terrestrium creaturarum hanc dignitatem invidisse eamque proprio motu sibi concupivisse, atque ita superbia peccasse videtur, argumento loci 1 Tim. iii. 6.

XIV. Ad 6. Resp. Id ipsum est, quod ad reliquorum patriarcharum excusationem aliqualem adducimus, & quod firmissimum nobis præbet argumentum, ejusmodi conjugii genus Deo non probari, polygamiam nempe sanctis patribus variis occasionibus extortam, sed Lamethum primum hoc ausum esse data opera, fatente Theophilo, quemadmodum Abraham sterilitate & persuasione Saræ, Jacobus fraude Labanis inductus, ut cum pluribus confuescerent. Neque tamen eos propterea absolute & a toto absolvimus & excusamus; scelera enim, teste Musladino Sado in *Rosario Politico* Cap. viii. *a quocunque patrata fuerint, detestabilia sunt. Si vero a Sapientibus parentur, etiam detestabiliora; quia scientia telum est ad debellandum Diabolum.* Falsissimum autem est, ex memoria deceptæ Evæ, & exilii Adamitici posteros ejus timidos redditos, a polygamia abstinuisse; cum Adam, ut supra ostensum, statim cognoverit uxorem, Deo novum mundi regimen instituyente, & concursum suæ providentiæ ad generationem similis addicente.

T 3.

XV. Deni-

XV. Denique etiam solvitur, imo sponte liquet cit 7. Objection, *Quicumque polygamiam prima vice commissam neque verbis neque factis punit, ille legislator polygamiam pro re licita seu indifferenti habet. Atqui Deus supremus legislator polygamiam prima vice commissam in Lamecho neque verbis neque factis punivit. Ergo.* Falsissima enim est consequentia majoris; quia supponitur, non probatur, nihil reprehensione dignum esse, nisi quod reprehenditur *αὐτολεξεί* in Scriptura. Reprehensiones generales sufficiunt, quæ ad exempla specialia applicandæ. Ubi idololatriam ante diluvium legimus reprehensam? quam tamen jam tunc introductam haud obscure Moses innuit, non tam Gen. iv. 26. quam cap. vi. 5. & seq. & post Mosem Josephus ac Orientales; indene sequitur, a Deo esse approbatam? Ebrietas Noachi, Lothi incestus, Gideonis idololatria, Simsonis scortatio, Saulis *αὐτοχειρία* ideo non excusantur, quod expressis verbis non reprehendantur. Athanasius Vinc. in eos invehitur, qui dixerint, Deum instigare ad peccata, esse causam peccati, & similia, quorum commemoratione invidiam eis concitat, qui durioribus expressionibus cum Scriptura utuntur. Permittit Deus peccatum, præcipit Simeï, ut maledicat, neque tamen peccati auctor est. Ad solis a terra recessum tenebræ oriuntur, neque tamen sol vel terra est earum causa.

XVI. Ad minorem etiam observari velim, historiam antediluvianam brevissime factum Lamechi, sicut alia omnia, perstringere, illud plane non reprehensum, pro certo asseverari non posse. Sufficit, quod in genere Spiritus Dei cum illis hominibus disceptasse dicatur. Ne dicam, quod J. Lightfootus *Observ. in Genes.* asserere non erubescat, *Lamechum conscientia horrore percussum propter polygamiam suam, agnoscere peccatum suum septuplo gravius Caini, & pena meritum ex proportione. Cain enim unum modo hominem occidisse, & solum ejus corpus; at illum pravo exemplo occidisse juvenesque senesque, atque ipsas eorum animas. Ideoque expostulare de eo cum uxoribus suis, quæ ipsum eo induxerant.* Quod ego in mediò relinquo. Atque ita breviter mihi dixisse videor, quantum hic locus postulabat.

CAPUT III.

Probari nequit Polygamia ex mandato & benedictione divina Noacho repetita Gen. viii. 15. 16. 17. ix. 1. atque exemplis Pharaonis & Aegyptiorum Gen. xii. Abimelechi ac Philistinorum Gen. xx.

Pergunt Theophilus & Athanasius Th. xxxvi. & xxxvii. prolixè narrare benedictionem divinam Noacho post diluvium ad propagationem generis humani redditam, *Crescite & multiplicamini* Gen. ix. 1. Ex qua ita argumentantur: *Quicumque se multiplicat ex omnibus viribus, a Deo homini conceditis, ille ceteris paribus implet sanctissimam voluntatem Dei. Atqui polygamus. Ergo. Item, Quicumque magis se multiplicat & melius replet terram, (cæteris paribus, quod hic repetendum monet Athanasius p. 209.) Ille mandato Dei magis approximat. Atqui polygamus. Ergo.* Refutationem ipsi adjiciunt dicendo, *cæteris paribus, i. e. si hoc alibi non sit prohibitum.* Sed quia cætera paria non sunt, uti supra satis superque ex prima institutione demonstratum, hæc argumenta futilia sunt, nullius momenti, & meræ petitiones principii. Vid. Sect. 1. cap. 1. & cap. vii. Th. 1. 11. Athanasius Vinc. p. 205. asserere quidem non audet, Noachum ipsum fuisse polygamum, quia unica uxor cum eo arcam ingressa dicitur, sed annon reliquæ communi diluvio fuerint deletæ, tacente scriptura, se ignorare ait. Quæ suspicio nullo fundamento nititur.

II. Hoc tamen certum, vi hujus benedictionis, citra polygamiam, post diluvium ex octo hominibus, brevi temporis spatio, tot potuisse nasci, quot urbi & turri Babylonicæ extruendæ, regnis atque rebus publicis condendis sufficerent; quemadmodum videmus, intra paucos centenos annos ex uno Abrahamo tantam multitudinem Israelitarum derivari potuisse, quanta in Exodo & Numeris recensetur. Quia multitudo populi ejusque incrementum a Deo est, qui illud pollicetur Gen. xiii. 16. Cap. xv. 5. Lev. xxvi. 9. Deut. x. 22. Psal. cvii. 38. s. Heb. xi. 12. Hos. 1. 10. miraculosa fuit multiplicatio sub Josaphato, duarum tribuum rege 2. Chron. xvi. 13. habuit enim delectos ad militiam 116000 præter præsidarios in urbibus munitis. Merum enim commentum est, nullo S. Scripturæ fundamento firmatum, quod nonnulli prodiderunt, benedictionem nempe a Deo datam esse Noacho, ut se multiplicaret, quinquagesimo de-

num.

num anno post diluuium. Quis enim credat, per 50 annos post diluuium homines non esse multiplicatos? Annis 250 e tribus Noachi filiis genus humanum ita multiplicatum fuit, ut solus Ninus, teste Diod. Sic. lib. III. c. 11. contra Bactrianos eduxerit peditum decies septies centena millia & equitum ducenta millia.

III. Theſibus xxxviii. xxxix. & xlvi. ex historia Abrahami Theophilus polygamiam ſtabilire conatur, & primum quidem ex verbis Abrahami ad Saram Gen. xii. 8. 9. 10. & Pharaonis comm. 15. 16. Atque ex parallela historia Abimelechi Gen. xx. Ex quibus apparere ait, polygamiam ſimultaneam muliebrem etiam apud gentes Ægyptios & Philiftæos exotam & peccaminofam fuiſſe, ſed polygamiam virilem uſitatam & legibus conformem habitam. Ex qua hiſtoria hoc modo argumentatur: *Quodcunque Pharaon, Abimelech, & ſimiles gentes, qua ſatis honeſte & ſobrie juxta legem naturæ vixerunt, pro peccato non habuerunt, illud non eſt peccatum contra legem naturæ, & cum illa conformem legem moralem. Atqui prædictæ gentes polygamiam pro peccato non habuerunt. Ergo. Et ulterius: Quodcunque prælaudatæ ſobriæ & cultiores gentes pro peccato habuerunt, illud merito pro tali habetur. Atqui multiviratum, ſeu polygamiam ſimultaneam muliebrem pro peccato habuerunt. Ergo.*

IV. Reſpondeo, utriuſque ſyllogiſmi majorem non eſſe univerſaliter veram, cum Sect. 11. cap. 1. Th. xii. & ſeq. & Cap. 1v. toto oſtenſum ſit, a gentibus non ubique obſervari regulam morum. Ita ſæpe uni quid indecorum eſt, quod alteri decorum, v. gr. Corporis totius nuditas inhoneſta eſt Europæis, honeſta autem Indis; ebrietas apud Germanos, Venerea peccata apud Italos tanti non æſtimantur, quanti apud alios. Ipſe Theophilus fatetur, raptum feminarum ſolutarum apud gentes, præſertim Ægyptias & Græcas, non fuiſſe infrequentem, nec tantæ criminationi obnoxium. Furta omnia apud veteres Ægyptios fuiſſe licita & impunita, teſtatur A. Gellius l. xi. Cap. xviii. & Diodorus lib. 1. fuiſſe apud Ægyptios legem de furibus perquam ſingulare, qua ſodalitium aliquod furum inſtitutum, cujus quaſi opificium erat furari, cui ſe quiſque addicere poterat, & cui præfectus princeps publica auctoritate. Adeoque virtutes & vitia ex gentium ingenio & actionibus metienda non ſunt, ſed ex legis divinæ norma.

V. Hæc autem gentes quod attinet, quomodo illæ honeſte, ſobrie & congrue legi naturæ vixiſſe dici poſſunt, in quibus non erat

erat reverentia & timor Dei Gen. xii. 9. Cap. xx. 11. fatente ipso Athanasio Vinc. p. 222. sed iniquitas & libido dominabatur, in quam effusi erant vicini incolæ Sodomi & Gomorræ, nec non Ægyptii, teste Abarbenele in *Legem* f. 72. 1. Scortationem gentes pro peccato non habebant, ideoque conversæ in N. T. ab ea abstinere jubebantur Act. xv. 19. 20. 29. Ut ergo scortatio, raptus, cædes, quam Abraham etiam metuebat, & similia facinora minime erant licita, quod ab illis gentibus patrarentur, ita nec polygamia.

VI. Pergit argumentari Theophilus Th. XLVII. ex Gen. xx. *Quicumque justus iudex in polygamo & adultero punit saltem adulterium præsumptum, & quidem ex ignorantia, non autem absolutum; polygamiam vero diu exercitam & continuandam non punit, ille polygamiam non pro peccato, adulterium autem pro vero peccato habet. Alias non esset justus, si utraque essent peccata & non æque punirentur. Atqui Deus in adultero & polygamo Abimelecho punit tantum ex ignorantia præmeditatum, nondum vero perfectum adulterium, polygamiam vero diu usitatam & continuandam non punit. Ergo. Sed illatio ista inanis est & inconsequens. Nam I. non desunt sapientissimo legislatori rationes, ob quas non omnia ubique puniat peccata, quæ tamen ideo non desinunt esse talia. David utique plura commisit peccata, quam illud cum Bathseba & Uria, propter hoc tamen singulari modo reprehensus est & punitus a Deo. Et Abimelechum Deus forte non monuisset, sed siviisset eum Saram attingere & peccare, quemadmodum alias gentes siviit ire in viis suis, si Abrahamus, servus Dei, quem dilexit, huic negotio non fuisset implicitus.*

VII. 2. Gravius peccatum in raptu & adulterio committi, quam in polygamia, nemo ignorat. Recte judicat R. Levi Barzel. *leg. xxxv. גור איש עם אשת איש צד גור quod adulterium ubi cum proximi uxore res habetur, sit species rapina, & homicidia ex eo facile oriri, docet. Quæ etiam ratio est diversarum pœnarum Lev. xx. 10. & seq. & com. 17. 1q. 3. Unde probabit Theophilus, Abimelechum jam polygamum fuisse, & ob hanc polygamiam non punitum? regem dicit habuisse multas uxores, & ancillas, quarum ventres Deus occluserat. Moses autem tantum meminit ושא נxoris ejus in singulari numero Gen. xx. 17. & ancillarum, quæ servis potuerunt esse nuptæ, more Hebræorum. Ego quidem præfractæ negare nolo, Abimelechum polygamum fuisse, sed ex textu id clare demonstrari nequit.*

V

VIII. Ma-

VIII. Majori cum specie objici posset, quod Abimelech uxorem jam habens com. 17. & insuper Saram mulierem accipiens com. 2. 3. tamen ad justitiam suam & integritatem cordis provocarit com. 4. 5. quam Deus etiam approbat com. 6. Quod ergo alteram superinducere voluerit, id ex integritate cordis fecisse videtur? Respond. peccari paralogismo figuræ dictionis, & a dicto secundum quid; justum & integrum vocari Abimelechum, non ἀπλάγς, sed κατὰ ἴ, sicut gentes, quæ legis sunt, facere & hoc respectu excusabiles dicuntur Rom. 11. 14. 15. etsi totam legem non observent, atque ita in totum excusari nequeant. Comparative justus potuit dici Abimelech, quatenus magis injustus & improbus fuisset, si Abrahamo uxorem rapuisset. Igitur integer erat, respectu illius adulterii & raptus. Ita Thamar justior erat Jehuda Gen. xxxviii. 26. quæ tamen justa non erat, quando se adulterio temeraverat. Et Habacuc vocat Judæos in Babyloniam deportatos populum justiorem Chaldæis. Sane qui hoc modo justus, etiam improbus est, & non nisi ad alium comparatus justus; sicut exosa dicitur Lea, id est, minus amata Gen. xxix. 30. 31. Hoc ergo fecit Abimelech cum integritate cordis, quod nesciverit Saram fuisse marito junctam, Abrahami uxorem, adeoque vi alterius uxorem non rapuerit. Alia jam loca dictis affinia, brevitati studens, tacite prætermitto.

C A P U T IV.

Exemplum Abrahami Gen. xvi. & sequentibus, non probat polygamiam.

EX historia Abrahami magnum causæ suæ præsidium & patrocinium quærunt polygamie defensores Theophilus & Ath. Vincentius, sed Arcuarius pag. 135. & seqq. varia exempla patriarcharum examinans, præterito Abrahamo, cum primis urget exemplum Davidis 2 Sam. xii. de quo nos suo loco. Libertatis nostræ memores, qua hæctenus nostrorum confutavimus argumenta, primum expendemus Theses generales XLVIII. XLIX. L. quibus patriarcharum exemplis probatum eunt polygamiam, deinde in specie exemplum Abrahami inde a Thesi xl. usque ad LIV. Etsi autem prolixus admodum sit Theophilus, omnia tamen argumenta, quæ

quæ nervum & momentum habere videntur, excutiemus. Ita inquit Th. XLVIII. *Quemcunque Deus a polygamia neque per somnia, neque aliis dehortationum modis abstinet, ille polygamiam tanquam rem indifferentem, liberam, peccato vacuum permittit. Atqui Deus suos fideles a polygamia neque per somnia, neque aliis modis dehortatus est. Ergo. Majorem probat exemplo Abimelechi ethnici, quem in somnio a peccato meditato duntaxat dehortatus est Deus, multo benignius ergo erit erga suos amicos in præcavendis peccatis.*

II. Quod multi hic regerant, patriarchas ex ignorantia peccasse, id ei absurdum videtur Th. XLIX. quia Deus tam familiariter cum Patribus locutus, ut ipsius voluntatem ignorare non potuerint. Imo Deum obligatum fuisse in promulganda lege ita se gerere, ne subditi se ignorantia excusent, & teneri suis fidelibus ignorantiam peccatorum adimere, sicut Abimelecho ignorantiam præmeditati saltem adulterii exemit. Quæ omnia hujusmodi comprehendit argumento: *Cuicumque Deus ignorantiam putativi peccati polygamias non eximit, ad quod lumen ceu legislator, imo Pater obligatur, illi polygamiam ceu rem indifferentem peccato carentem concedit. Atqui Deus suis fidelibus ignorantiam putativi peccati polygamias nunquam exemit, &c. Ergo. Quod alii excipiant, Deum in fidelibus suis ita dispensasse & polygamiam permisisse, æque absurdum esse ait, eo quod renatis seu fidelibus minime permittatur, ut in legem Naturæ & Decalogum peccent, & injuste, inhoneste ac turpiter agant. 1 Thef. iv. 3-7. 1 Tim. i. 9. Dispensare in lege nature ne Deum quidem posse, manente eodem objecto, & iisdem circumstantiis.*

III. Quibus ut satisfiat argumentis, in antecessum primo observari velim, quod suppeditavit nobis ipse Theophilus Th. xxxiv. & lvi. plerosque veterum non dedita opera & præmeditate, sed occasione data ad polygamiam processisse, Abrahamum sterilitate uxoris diuturna & amica ejusdem persuasione inductum ad bigamiam pervenisse; Jacobum per fraudem Labanis ad polygamiam adactum; Davidem occasione exilii, prima uxore orbatum, divitem & prudentem Abigail ambivisse. Variis ergo occasionibus sanctis patribus extorta potius fuit polygamia, quam ultro ab illis cum Lamecho affectata. 2. Adde etiam sanctissimos viros quandoque peccasse, ubi bonam suam intentionem non adstrinxerunt ad Dei voluntatem revelatam. Moses supra cæteros homines commendationem habet pietatis, fuit Deo familiarissimus Num. xii. 7.

& tamen in bona sua intentione peccavit Deut. III. 23-25. quod ex ira Dei constat, quando contra revelatam Dei sententiam aliquid petit. Conf. Exod. IV. 13. Ita peccavit Gideon, qui fidelibus annumeratur Heb. XI. 32. quia fecit Ephod privatim, illudque in domo sua erexit, quod erat interdictum, hinc id familiæ ipsius exitio fuit Jud. VIII. 27. Sara laudem pietatis quidem habet I Pet. III. 6. cum vero audivisset ex Abrahamo nasciturum semen promissionis, quo illud promoveret, quia sterilis erat ipsa, suo consilio Hagarrem illi conjunxit, unde multum deinde ipsi creatum molestiæ Gen. XVI. 21. Non ergo æstimandæ sunt actiones a bona intentione virorum sanctorum, quia hæc subinde est occasio vel causa peccandi. Nec quærendæ regulæ obedientiæ ex nostra intentione, sed accipiendæ a Dei revelatione in Scriptura sacra.

IV. Hisce præmissis, nego consequentiam argumenti Theſi XLVIII. a Theophilo allati. Ex silentio dehortationis vel increpationis Dei, relaxatio legis concludi nequit, quippe qui & omnia peccata contra legem commissa in genere taxat, & in graviora plerumque invehitur. Plura peccata a patribus admissa, quorum specialis increpatio vel dehortatio nusquam reperitur. Gratiam illam præstitit Deus Abimelecho, ut eum cohiberet a raptu alienæ uxoris & adulterio, quam non tenetur exhibere singulis. Roganti diviti epuloni singularem revelationem, & dehortationem fratrum respondebatur ab Abrahamo, *Habent Moſen & Prophetas, audiant eos.* Luc. XVI. 27-29. Jonas jussus est Ninivitas dehortari a peccatis, non item Hierosolymitanos, quibus Deus notas fecerat vias suas. Deinde falsa est minor, quod Deus nullo modo fideles V. T. a polygamia sit dehortatus. Contrarium liquet ex institutione conjugii Gen. II. 24. & Levit. XVIII. 18. Mal. II. 14. 15. Quid Deus fecerit per somnia, nobis non constat, cum de expressis tantum in Verbo Dei judicare licet.

V. Neque ego quidquam absurdi video in ista sententia, ex ignorantia in multis peccasse patres, exemplis & longa consuetudine seductos, cum lex scripta nondum esset. Abraham v. gr. ante fuit idololatra, in Sabæorum religione educatus, an mirum est, si ille aliquid ex ea gente retinuerit? Equidem fuit ignorantia vincibilis, quia institutio contrarium docebat, quæ tamen etiam in animis fidelium obsolescere potuit, cum homines sæpe non attendant ad præcepta, uti attendere debent. Valet hic illud Dion. Chrysoft. *Orat. LXXIX.*

Lex.

Lex natura amissa est, & exolevit apud vos o infelices! Pharifæi & Scribæ ignorabant legis mentem post tot oracula Mosis & prophetarum Mal. 11. Matt. v. & XIX. Neque Deus de novo legem revelare & inculcare, aut a peccato unumquemque abstrahere tenetur, cum id ab ejus libero arbitrio dependeat. An Adamo & Evæ majus lumen debebat Deus, ne peccarent? quidni etiam Diabolo & angelis malis de novo legem promulgavit? Adeoque iterum negamus consequentiam istius argumenti, Cuicumque Deus ignorantiam polygamix non eximit, scilicet post Institutionem & legem generalem, illi eam concedit. Negamus etiam, Deum ad id esse obligatum.

VI. *Dispensationem* quod attinet, notari velim, de præceptis legis naturæ, quæ ex Dei natura fluunt, cujusmodi sunt in priori Decalogi tabula, Deum nullo modo dispensare posse, sicut semetipsum abnegare nequit 2. Tim. 11. 13. Non potest Numen sui odium præcipere vel indifferens se inducere ad id, ut vel coli velit a suis creaturis, vel abnegari; cui perinde sit vel subditos suos ad sui abnegationem, vel ad sui agnitionem obligare; id enim destrueret Dei naturam, & Deum non-Deum faceret. Posterioris autem tabulæ præcepta, quæ ex natura hominis & aliarum rerum fluunt, etiam quidem non sunt mutabilia, minorem tamen immutabilitatis gradum obtinent, quam quæ a natura Dei pendent, cum Deus absolute loquendo naturas rerum mutare queat. Ita leges divinæ aliquando acceperunt restrictionem, non quidem pietatis erga Deum, quam laxare Deus nequit, cum creaturam nexu obedientiæ solvere non possit, sed amoris erga creaturas, quando post lapsum quorundam odium imperavit Gen. 111. 15. Conf. Deut. VII. 2. XIII. 14. 15. XX. 16. f. XXIII. 3. f. 2 Chron. XXIX. 2. Pf. CXXXIX. 21. 22.

VII. His ita expensis, satis liquere potest lectori, quid super hoc argumento sit sentiendum. Nimirum quanta Dei in lege naturæ, quæ a natura creaturarum pendet, condenda libertatis indifferentia est, tanta ejusdem circa istius legis mutationem vel dispensationem est potestas. Qui enim suo arbitrio & mero beneplacito præcepta quædam dedit, quæ si placuisset, etiam plane non dare, vel aliter dare potuisset, sicut meræ potestatis & libertatis erat ab initio unam homini jungere uxorem, cum plures creare & sociare potuisset, (quod Sect. I. cap. 11. Th. I. I. I. demonstravimus) is eadem

libertate posset, si vellet, vel ejusmodi præceptis quasdam personas eximere, vel eadem prorsus abrogare. Quis hic summi legislatoris potestatem limitabit? homini non sibi legem dedit. Actiones ejus omnes sunt justæ, licet ratio illarum nobis non semper constet. Ita censet gravissimus Theologus Rivetus *Exerc. in Genes. XLV.* Deum a communis legis obligatione Israelitas absolvisse. Quæ sententia non videtur omni probabilitate destituta Celebrissimo Wittichio *Theol. pacif. cap. XVIII. Th. CCLXXIII.* qui tamen cum aliis statuit, Polygamiam citra istam dispensationem esse illicitam. Unde fallum esse liquet, quod Daph. Arcuarius statuit pag. 140. dispensationem Legis naturæ sine ejus abolitione fieri non posse. Quin ipse Theophilus cum Magno, cujus verba citat, Theologo concedit, mutatis circumstantiis, posse Deum dispensare, uti de præcepto VIII. circa Israelitas. Annon in patriarchis aliquo modo circumstantiæ dici possunt mutata, quando instar Lamechi, studio & ex libidine, bigami non fuere, sed data occasione, ex desiderio impletionis promissi divini, ut quærent semen Dei, ad Dei gloriam? Quam solliciti fuerint veteres de hærede, inter alia ex historia Thekohæ liquet 2 Sam. XIV. 7.

VIII. Utut autem dispensatio divina, sive exemptio ab obligatione legis, circa quædam præcepta, quæ non habent intrinsecam turpitudinem repugnantem imagini divinæ, locum habeat, hic tamen eam factam vel concipiendam esse, negamus. Polygamia olim tolerabatur a Deo, & immunis esse potuit a pœna, et si non esset immunis a culpa. Gravissimi tamen Theologi crucem domesticam Abrahamo impositam, & æmulationes atque jurgia inter uxores Jacobi transmissa, non immerito de calamitatibus, quibus eos Deus castigaverit, exponunt, quod gratis negat D. Arcuarius pag. 139. Multa hujus generis toleravit & dissimulavit divina clementia, quæ non approbavit divina sanctitas. Si Deus aliquid, minus cum ordinatione sua conveniens, permittere & tolerare velit, certas ob causas, quis cum ipso disputabit, aut trahet in exemplum casus singulares, & pro lege habebit? Neque tamen dicendum, Deum permittere fidelibus, ut peccent. Non est hæc permissio ethica & legalis, qua Deus nulla lege prohibeat peccatum. Absit; vel qualis datur circa res indifferentes & bonas, divitias, honorem, valetudinem; sed est permissio physica, consistens in actu voluntatis Dei positivo, quo deliberato con-

consilio suspendit illam actionem, per quam poterat peccatum impedire, & non impedit futuritionem talis actus, cui peccatum adheret.

IX. Nunc in specie exemplum Abrahami aggredimur examinare, Thesi XL. & sequentibus prolixè a Theophilo allegatum, ex quo ita argumentatur pro polygamia. *In quo Abraham vir illuminatissimus & familiarissimus amicus Dei uxori obtemperavit & a Deo non fuit culpatus, illud ei pro peccato non fuit. Quia Deus non est προσωπολήπτης unum aequè reprehendens ac alterum. Atqui in polygamia Abrahamus non fuit taxatus. Ergo. Cui subjungit generalissimum argumentum in omnibus exemplis repetendum Thesi, XL. I. Quodcunque in Abrahamo non fuit peccatum, etiam nobis non est peccatum. Atqui polygamia etc. Ergo. Ratio iterum, quia Deus non est προσωπολήπτης, & peccatum, in quocunque invenit, verbis & factis punit: nec potest ex peccato non peccatum facere. Peccatum est & manet peccatum, fidelis vel infidelis illud perpetret.*

X. Respond. Prioris syllogismi consequentia negatur. Sæpius a Sanctis admittuntur peccata, neque tamen ideo semper culpatores legimus. Non ideo divortia ob quamlibet causam honesta & legitima erant, quod prophetæ Israelitas non reprehenderint ubique & ab hoc facto non avocarint. Satis habuerunt eos reprehendere ob peccata, quæ directè contra leges a Deo positas incurrebant. Conf. dicta præced. Cap. III. Th. VI. Annon Deus cum propterea culpaverit expressis verbis, nobis lateret, saltem non legimus. An Deus ideo προσωπολήπτης est, quod reprehendat peccatum Davidis cum Bathseba & Uria patratum & non plurima alia peccata? Siracides patrum facta recensens Cap. XLIV. & sequentibus, peccatorum Moysi & Aaronis non meminit, sed Davidis tantum & Salomonis, Cap. XLVI. quia hæc erant enormia peccata. Urget Theophilus exemplum Adami, quod is obediens uxori suæ malesuadæ contra mandatum Dei, taxatus & punitus sit, ideo non potuisse non pariter Abrahamum culpari a Deo, quod in hoc negotio uxori obtemperaverit.

XI. Verumenimvero peccatur hic elencho parium, eandem esse rationem Adami & Abrahami. Non est comparandum exemplum illud Adami obedientis Evæ cum Abrahamo obtemperanti Saræ. Adam enim recens e manibus Dei tanquam sui opificis egressus, integro intellectus lumine, & voluntatis perfectione,

con-

contra expressum mandatum modo datum, cujus erat conscius, solis uxoris blanditiis succubuit. Neque id tantum particulare peccatum, sive gulæ sive superbiæ erat, sed omnia peccatorum semina hic concurrebant; de veracitate Dei addubitatio, timoris Dei excussio, infidelitas, superbia & divinitatis affectatio, contractio rei vetitæ, ἀσπογία in posteros, & totalis a Deo apostasia. Adeoque gravissimum hoc fuit peccatum totius naturæ, quam totam corripit. Et tanta rerum copia abundans facile vitare poterat hoc peccatum, præcepto non repugnante inclinationi naturali. Abraham, inquit Mercerus, hic nimium uxori obsequitur, per errorem tamen, non per contumaciam, ut Adam, cui specialiter mandatum fuerat factum, ne arboris vetitæ fructu vesceretur. At Abraham hic nondum sciebat, an ex ipsa Sara futurum esset semen illud, quod sibi pollicitus erat Dominus. Longe ergo alia ratio fuit Abrahami, de quo Abarbenel scribit *Commentario in Pentat. f. 61. 2.*

ולמר הכתוב התנצלות על אברהם למה עשה את הרבר הזה באמרו מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען רוצה לומר שבראותו שיערו השם שיתן לו זרע בארץ כנען ושעמד שם עשר שנים ולא הוליד חשב בלבו כמחשבת שרה שלא יוליד. *Docet Scriptura excusationem Abrahami, quare hoc fecerit, quando dicit (Gen. xvi. 3. accipiens Sarai Hagarem ancillam suam) exactis decem annis, ex quo habitabat Abram in regione Canaanis; hoc est, cum animadverteret, Deum promississe sibi dare semen in terra Canaan, & postquam ibi decem annos substiterat, se nondum genuisse, reputavit in animo suo idem, quod cogitaverat Sarah, Deo non placere sibi dare semen ex ea, ideo accepit Hagarem.*

XII. Posterioris argumenti, quod in Abrahamo non fuit peccatum, etiam in nobis non est, negatur consequentia & assumptio. Quia variant circumstantiæ. Abraham prolis suscipiendæ & tanti hæredis promissi causa hoc fecit, quem, Sara sterili manente, exactis nunc decem annis, non amplius exspectavit, hinc Augustinus *lib. xvi. de Civit. Dei c. xxv.* alijque Patres & Theologi Christiani cum a peccato absolvunt. Verba illa Abrahami, *ego liberis carens incedo Gen. xv. 2.* Abarbenel ita interpretatur: *Abraham non proponebat sibi murmurare propterea, quod a Deo non nactus esset liberos, secundum naturam suam, sed postquam eos Deus dare promiserat, per modum benignitatis & gratia convenire putat, ut daret in juventute sua, ut essent sibi in auxilium & prodesse. Nam ut sagitta in manu*

manu robusti, ita sunt pueri (Psal. cxxvii. 4.) Ita ex mente eorum, qui locum Malach. ii. 15. de Abrahamo exponunt, consequentiam Iudæorum, (Abraham non tantum cum Sara, sed etiam cum Hagare concubuit, Ergo & nobis illud non est prohibitum,) Propheta negat, quia Abraham, Sara sterili manente, exoptavit habere filium, non ex libidine carnis; nec contra voluntatem Saræ Hagarem accepit, neque Saram odio habuit. Et licet Abraham sit pater credentium, non ideo nobis integrum est omnia imitari, sed quatenus ille Deum imitatus est. Neque dubium nobis est, quin Abraham peccaverit, æque ac Lamechus, alique non fœderati & infideles, dum prolis causa leviter media captat & rationes illicitas, præter Dei verbum & voluntatem, contra institutionem Dei, etsi bona ejus esset intentio, quæ in tantum excusat. Quia amplius expectari promissionem Dei oportebat, quam recentem superiore capite de eodem argumento a Deo acceperat.

XIII. Pergit Theophilus Thesi XLII. *Quodcumque increatus Angelus Dei approbat, non est peccatum. Atqui polygamiam Abrahami cum Hagare inchoatam, per acrem reprehensionem superbia, & intermissam taxationem concubitus approbat. Ergo.* Respond. verum est, Angelum ibi loqui increatum, de quo Abarbenel in legem f. 61. 3. 4. testatur, quod non possit esse Propheta, quia dixit, *multiplicabo valde semen tuum* (Gen. xvi. 10.) & quia vocatur יהוה אל יהוה *Jehova fortis Deus*, qui cognovit cor & cogitationes Hagaris, com. 11. 13. Sed nego, Angelum istum approbasse polygamiam. Jubet tantum Saræ heræ suæ se submittere, & afflictionem subire com. 9. seq. non autem probat factum, neque jubet cum Abrahamo iterum concumbere. Videtur potius Abraham ea abstinuisse post natum Ismaëlem, prout jussus est a Deo, ex voto Saræ, ancillam ejicere Gen. xxi. 10. & seq. Displicebat Deo consilium Israelitarum, quod regem sibi postularent, 1 Sam. viii. 7. 8. & tamen miram ostendit providentiam in toto hoc negotio 1 Sam. ix. 17. seq. & cap. x. Id nos non debet in eam opinionem deducere, ut credamus, Deo placuisse.

XIV. Sequitur aliud argumentum, quod quidem speciosum videtur, haudquaquam tamen solidum est Thesi XLIII. *Quodcumque Deus, Angelus, Abrahamus, Sara, & omnes circa illa tempora viventes (vicina gentes Hemor, Sichemita,) omnesque Propheta, Apostoli & Patres Ecclesie omni tempore pro legitimo habuerunt, illud illegitimum*

seu peccatum censeri nequit. Atqui Deus, Angelus, Abraham &c. filios Patriarcharum ex uxoribus secundariis natos, non pro spuris aut natis, sed pro legitimis habuerunt. Ergo adhuc hodie pro legitimis sunt habendi; & per consequens, polygamia, ex qua nati sunt, est legitima, & adhuc hodie erit legitima, seu legi divina non contraria. Citat patres nonnullos & Lutherum, qui ab omni crimine Abrahamum absoluerint. Minorem probat eadem Thesi XLIII. & L.L. LII. ex eo, quod Deus Ismaeli ex Hagare nato benedixerit, longam vitam concefferit, curamque paternam & exactissimam ejus habuerit Gen. XVII. & XXI. cum spurii nulla benedictione Dei fruerentur, & a cœtu Dei arcerentur usque in tertiam generationem. Cui haud dissimile est argumentum ex historia Jacobi desumptum Gen. XXIX. Thes. LV. Jacobus cum uxoribus illis tribus Lea, Bilha & Silpa, quas post primam duxit, & cum prima retinuit, legitimos procreavit filios, qui venerunt in cœtum Domini, Ergo ei polygamia ceu res indifferens est permissa. Eandem benedictionem divinam ad probandam polygamiam allegat etiam Arcuarius pag. 139. pari modo alii argumentantur. Si polygamia fuisset illicita, sanctos patres plerosque, a quibus Christus descendit, censendos spurios.

XV. Resp. absurdam hanc esse consequentiam, Deus benedixit liberis ex polygamia susceptis, a cœtu atque hæreditate eos non exclusit, & homines pro legitimis habuerunt, Ergo polygamiam ceu legitimam, & legi divinæ non contrariam, approbavit, & adhuc hodie approbat & pro legitima habet. Etenim 1. non omne id legitimum in foro conscientiæ, quod tale in foro civili, in quo polygamia olim tolerabatur & immunis erat a pœna publica, etsi non esset immunis a culpa. Legitimi ergo possunt esse filii æstimatione civili, quamvis conjunctio parentum non sit legitima in foro conscientiæ. 2. Si id procederet, simili argumento colligeretur, Deo scortationem Gileadi placuisse, quod ex meretrice sustulerit Jephtham, cujus fides & aliæ insignes virtutes celebrantur. Kajini curam Deus gessit, ne a quovis obvius occideretur Gen. IV. 15. neque tamen ideo ipsi placuit. Abraham per 400. annos carebat terra promissa, quia tantum temporis adhuc concefferat Amoræis Gen. XV. 13-16. ideone Amoræi Deo placebant?

XVI. Moab & Ammon filii Lot, (qui Abrahami fratris filius, ejusdemque comes ex Chaldæa in Cananæam, atque consors pietatis

tatis 2 Pet. 11. 7. sq.) veri Mamferi *spirii* erant, ex incestu nati, & quidem inebriato patre; at tamen duabus nationibus, quarum auctores erant, quia Loto oriundæ, & Israelis consanguineæ, Deus benefecit, & insignem hæreditatem donavit. Bis occurrit mandatum de non offendendo Moabo Deut. 11. 9. 17. 18. 19. Edom fuit hostis infensissimus Israelis, nihilominus tamen Deus ei dedit quietem in possessionem, & salvam custodiam ad tempus, ut tunc eum attingere non liceret Deut. 11. 4. 9. Magna meretrice inimica est Ecclesiæ, & tamen longa fruitur quiete, sed impleta mensura peccati, iudicium ejus erit eo gravius Apoc. xvii. 12-16. cap. xviii. 7.

XVII. 3. Lex illa Deut. xxiii. 2. tempore Abrahami & Jacobi nondum erat lata. Neque, ut modo audivimus, in foro & æstimatione civili illegitimi erant ex polygamia a Deo tolerata suscepti. Neque lex ista omnes promiscue illegitimo concubitu prognatos ab honoribus excludit, sed eos qui & illegitimi sunt in se, & in publico omnino infames pronunciati, quales Ismael filius Abrahami & filii Jacobi, ex Lea, Bilha & Silpa nati non erant. Etiam si enim concubinae contra institutionem Dei ducebantur, honestiore tamen loco habebantur, quam prostibulae, quarum conjugatio plane & semper injusta est. Lex autem agit de *Mamzer*, quo, Celeberr. interprete Fr. Junio, significatur is, qui ex scorto sive prostibulo natus est, plane incerto patre, sed certissima infamia; est ergo vir *ἐκ πόρνῆς ἐκ scorto* (ut vertunt LXX.) cui & incertus pater, & mater infamis est, talem Deus non vult admittendum in populo suo, ad Ecclesiæ & reipublicæ administrationem. Vocem *ממזר* derivat Kimch. a *מ* quod sit *alienus* a legitima familia R. Saadia habet *ממזר* *illegitime genitus*; nempe ex scorto. Versio Arabica Erpeniana *ابن الزانية* *pullus meretricis*.

XVIII. 4. Adde Grotii Annotata ad 2 Sam. xi. 27. mala visa est res, quam fecit David, in oculis Domini, id est, displicuit adulterium, nuptiis conglutinatum cap. xi. 9. Neque tamen irritæ fuere eæ nuptiæ, neque filius postea natus, ob id minus legitimus. Multa enim in hoc genere non probe sunt, quæ tamen rata sunt. Nec frustra Bethsabea in genealogia Christi diserte nominatur, ut ejus exemplo moniti Judæi minus averfarentur illos alienigenas, qui vitiis quondam obsiti vitam emendaverant. Recte monet Grotius, non sine ratione Christum Bathsabeæ, aliorumque gravissimorum peccatorum nomina inserta voluisse

catalogo majorum suorum, qui tamen in foro civili non habebantur pro illegitimis. Filius Davidis Salomoh ex Bathseba natus, per Nathanem Prophetam vocatus est *Jedidja dilectus Domini*, quod Dominus diligeret ipsum. 2 Sam. xii. 24. 25. Factum ergo & matrimonium displicuit Domino, attamen filium dilexit. Augustinum aliosque patres Abrahamum a crimine absolvere novimus, aliqualem excusationem concedimus. Lutheri exitii Dei organi sententiam, quam prolixè citat Ath. Vincentius, *non esse prohibitum, plures ducere uxores*, non moramur. Scriptura sola nobis debet esse norma doctrinæ & morum, non hominum commenta, qui falli possunt, quia omnes sunt mendaces Psal. cxvi.

XIX. Reliqua argumenta Theophili ex historia Abrahami desumpta, non sunt magni momenti; ut quod extat Thesi XLIV. *Qui peccatilla punit, & que censentur magna peccata, non punit, ille peccatilla habet pro veris peccatis, reliqua vero, que putantur magna, pro indifferentibus.* Atqui Deus punivit risum in Sara Gen. xviii. 12. qui in comparatione ad polygamiam, quam in Abrahamo, Sara & Hagare nunquam punivit, est peccatillum. Ergo polygamiam habet pro indifferenti. Respond. 1. Neg. Consecutionem majoris, quia Deo possunt esse sanctæ rationes, cur unum peccatum magis reprehendat & puniat, quam aliud, pro renata, ut tamen alterum propterea pro indifferenti non agnoscat, aut e numero peccatorum non excludat. 2. Nego, risum illum fuisse peccatillum, quo in fide festinavit Sara, quæ festinatio improbatur Esa. xxviii. 16. Quia non expectavit Dei promissionem, sed ex hominum sensu Dei facultatem æstimavit, reprehensa est acriter propter incredulitatem & impatientiam, atque ob consilium de Hagare ancilla Abrahamo conjungenda. Acute pro more scribit Abarbenel *Comm. in Pentat. fol. 67. 2.* Quia jam ante Sara hoc audiverat ex ore Abrahami, magnum reatum contraxit, quod neque prima neque secunda vice hoc crediderit.

XX. Pergit Theophilus th. XLV. Cui Deus revelat ea, que ad ipsum proprie non spectant, ei non abscondit ea, que ad salutem ipsius æternam concernunt. Atqui Deus revelavit Abrahamo interitum Sodomæ, ergo magis ea, que salutem ejus æternam concernunt, uti est polygamia, si peccatum est. Respond. 1. Majorem non esse universalem, exempla Bileami Num. xxiv. Cajaphæ Joh. xi. & aliorum docent. 2. Negatur, interitum Sodomæ ad Abrahamum non spectasse.

Cum

Cum enim Deus subverteret illas civitates, recordatus Abrahami emisit Lotum e medio illius subversionis Gen. xix. 29. Revelavit Abrahamo intentum Sodomæ, ut præciperet filiis suis & familiæ suæ post se justitiam & jus, ne iisdem peccatis commaculati in idem iudicium incurrerent. Dabat etiam hac ratione Abrahamo ansam pro justis in illa civitate intercedendi. 3. Gravissima Sodomitarum peccata & horrenda illa divina vindicta non debent comparari cum peccato ab Abrahamo per infirmitatem, si non ignorantiam, commissio. Etiam amicos Dei in peccato maxime ignorantia subinde manere, probant exempla Asæ, qui rectum fecit in conspectu Domini, sicut David, neque tamen excelsa abstulit 1. Reg. xv. 11. 14. & Josaphati cap. xxii. 43. 44.

XXI. Thesi XLVI. reperit, quæ jam superius proposuit, nempe *Deum Abrahamo, cum quo familiarissime conversatus est, polygamiam seu peccatum neque in peculiari lege, neque in exemplis committentium proposuisse, adeoque eam pro peccato non habere.* Resp. Neg. consequentiam, illud non esse peccatum, de quo Deus non peculiarem legem dedit. Contrarium ostendit Christus explicans Decalogi præcepta Matt. v. Dein legem expressam habemus Gen. 11. 24. licet ejus forte oblitus fuerit Abraham, sicut aliorum præceptorum. Denique Thesi LIII. objicit, *polygamiam Nachoris seu bonum nuncium Abrahamo allatum, liberosque, ex illa natos sine ulla reprehensione narrari Gen. xxii. 24.* Abrahamum polygamiam continuasse, & plures uxores secundarias sibi ascivisse Cap. xxv. Unde ita argumentatur. *In quocunque Abraham (Iacobus, Elkana, Gideon, David, Salomo) per dies vite sue perseveravit, illud non fuit peccatum, quia perseverare in peccato & pœnitentiam agere, non possunt esse simul in eodem subjecto. Atqui in polygamia Abrahamus & ceteri perseverarunt Gen. xxv. 16. 1. Par. xxxii. Ergo.*

XXII. Respond. 1. Nihil Gen. xxii. 24. dici, nisi quod Nachor quoque concubinam habuerit, in eadem cum Abrahamo, Sabæorum religione forte educatus. Factum illud nec probatur, nec improbat. Bonum illud nuncium consistebat in eo, quod Nachoris fratris sui semen intelligeret multiplicatum, sicut Deus supra promiserat, propter Abrahamum etiam amicis se benedicturum, quod gaudium pariebat patriarchis. 2. Ex historia Mosaica non liquet, Abrahamum polygamiam continuasse. Gen. xxv. 1. Ke-

re, exemplo Pauli Rom. VII. 24. Neque Apostolus absurdum iudicat, in uno eodemque subjecto reperiri carnem & Spiritum, malum & bonum, vetus & novum principium.

XXIV. Concludimus verbis Celeber. Spanhemii Par. III. *Dub. Evang. CXXII. §. II. Aliud longe, narrari aliquid in sacris, aliud, laudari; aliud tolerari à Deo, vel non puniri, aliud, vel præcipi vel probari. Aliud, loqui de jure; aliud loqui de facto; aliud loqui de officio; aliud de praxi; aliud, de lege, aliud, de exemplis. Inepta illatio ab uno ad alterum, quando illa disparia. Narrantur sane multa de concubinariis & polygamiis, non probantur, quippe que contraria primæ institutioni matrimonii. Hæc applicari possunt omnibus reliquis exemplis, quæ nunc explicare aggredimur.*

CAPUT V.

Neque Esavi, Jacobi & Onanis exempla Gen. XXVI. XXVIII. XXIX. XXX. XXXI. XXXII. XXXIII. XXXVI. XXXVII. probant, polygamiam esse licitam.

Q Uamvis dicta hæcenus sufficere deberent polygamie defensoribus ad assensum permovendis, ab exemplis patriarcharum perperam argumentum duci ad probandum, polygamiam licitam esse, reliquæ tamen theses de Esavo, Jacobo & sequentibus patriarchis breviter sunt examinandæ, & discutiendæ argutationes paucis, ut dubitandi locus nullus relinquatur. Objicit Theophilus Thesi LIV. Esavi bigamiam ex Gen. XXVI. 34. & trigamiam cap. XXVIII. 8. 9. ob quam neque a Spiritu S. neque a parentibus sit reprehensus, sicut nec Jacobus polygamus. Unde talis syllogismus: *Quodcumque Spiritus S. neque in locis propriis, nec alibi, vel generaliter vel specialiter taxat, illud non est peccatum. Sed polygamiam Esavi & Jacobi Sc. Ergo. Respond. I. Esavi exemplum nihil efficit, quia fuit $\epsilon\epsilon\sigma\eta\lambda\theta$ profanus & nequam Hebr. XII. 16. & uxores duxit Cananæas ad Sanctorum parentum vexationem Gen. XXVI. 35. A qua impia polygamia procul dubio $\pi\acute{o}\rho\gamma\omicron\varsigma$ scortator eodem loco ad Hebræos appellatur, quia tam polygamia, quam matrimonio quæsito ex profapia maledicti Canaanis peccavit. Abraham & reliqui sancti viri, aliquo modo excusantur, quia quærebant multiplicare semen sanctum, quod fieri per Esavum non poterat. Displicuit ergo factum Spiritui S.*

II. 2

II. 2. Circumstantiæ textus docent, displicuisse etiam Isaac. Is enim præcepit Jacobo, ut acciperet sibi uxorem (non uxores) de filiabus Labanis, non autem Cananæorum. Quod videns Esavus abiit ad Ismaelitas, & accepit uxorem sibi Machalatam filiam Ismaelis, præter superiores uxores suas Gen. xxviii. 1. 2. 5-9. Fecit ergo in toto hoc negotio, quod parenti displicuit, qui iussit unam ducere uxorem a consanguineis, quod & Jacob intendit facere, nisi deceptus fuisset a Labane. Syllogismum quod attinet, ex capite præcedenti liquet, non valere consequentiam. Leges Deus dedit, non omnia & singula peccata taxavit. Generaliter tamen polygamiam Gen. ii. 24. improbatam esse, supra audivimus. Speciales leges tempore Moïsi demum scriptæ dabantur. Optima mandata dederat Abraham liberis suis & familiæ suæ post se Gen. xviii. 19. sed generaliora, & quæ viam Dei ipsis commendarent. Ast ne quidem in domo sua dum vixit, obtinuit obsequium. Ismaelem filium, & Esavum nepotem vidit impios homines.

III. Thesis LV Theophili de filiis Jacobi ex Lea, Bilha & Silpa natis legitimis, refutata est Cap. præcedenti IV. Th. xiv. & seqq. Thesis LVI polygamie patronis plane adversatur, quod scilicet Jacobus *præter intentionem*, deceptus Labanis loceri impii fraude Leam in uxorem acceperit, quam fatente Athanasio Vinc. summo jure repudiare potuisset, nisi ratione habita tum parentum, tum famæ virginis, tum propriæ tenerrimæ ad restitutionem in integrum inclinantis conscientie, jure suo relicto, beneficio matrimonii illam restituisset. Id ad aliqualem Jacobi excusationem adduximus Cap. II. Th. xiv. Non ergo a libidine & petulantia id processit, quia ultra annos 80. cœlebs vixerat, neque ullus in Scriptura S. intemperantiæ insimulatur.

IV. Objicit benedictionem, qua Deus *εὐτεκνίαν* & polygamiam profecutus est Gen. xxx. 18. *Deus recompensat polygamiam a Lea Jacobo suppeditatam. Ergo non est peccatum, quod Deus odit & punit, sed bonum opus.* Respond. 1. certum est, fuisse in V. T. *εὐτεκνίαν* & *πολυτεκνίαν* divinæ benedictionis signum Deut. vii. 14. Exod. xxi. 26. Psal. cxxvii. & *ἀτεκνίαν* ac sterilitatem exosam, & signum maledictionis Gen. xxx. 1. 2. 23. Luc. i. 25. sicut judicium fuit in domo Abimelechi propter Saram, ut omnes sterilefcerent, Gen. xx. 17. 18. neque tamen ideo omnia media feminis multiplicandi

candi Deo probata sunt. Ehud recte faciebat, quod liberaret populum Jud. 111. 16. quia Deus eum excitasse dicitur, licet dolo uteretur, quem Deus non mandaverat. 2. Quando Lea dicit *שפחתי לאיש נתן לי אלהים שכרי אשר נתתי שפחתי לאיש* *Dedit Deus mercedem meam*, postquam dedi ancillam meam viro meo, non est sensus, quod substitutio ancillæ adeo grata fuerit Deo, ut mercedem etiam rependere dignatus sit. Cum filium sibi datum præcedentis peccati mercedem jactare non debuerit. Sed respicit comma præcedens 16. *mercede conduxisti mandragoris filii mei*, & dicit: rependit mihi Deus *mercedem meam*, scilicet quam solveram torori pro nocte ex Dudaim filii mei, eam Deus abunde compensavit, qui mihi prolem dedit etiam postquam desperato partu eam in ancilla mea quæsieram. 3. In isto capite xxx Geneseos Deus incommodis zelotypiæ & contentionis mulierum, sibi polygamiam displicere, potius testatus est, etsi misericordia Dei vitiositate hominum non potuit intercipi, quin beneficeret suis.

V. Addit Arcuarius p. 139. quod *Deus recordatus sit Rachela, & Hanna* Gen. xxx. 22. 1 Sam. 1. 19. Atque ita benedixerit polygamix. Non enim benedicit Deus neque auxiliatur hominibus in rebus voluntati divinæ repugnantibus. Respond. Rachelem & Hannam veras fuisse uxores Jacobi & Elkanæ, non mirum ergo, quod Deus eorum partui benedixerit. Hinc Jarchius Rachelem Gen. xxxi. 14. prius nominari vult, quam Lea, quæ natu major erat, quod illa fundamentum familiæ fuerit, propter quam Labano affinitate junctus Jacobus, idque posteros Leæ confessos esse Ruth. iv. 11. Et verum est, quod dixit Jarchius, quia absque Rachele, quam ob formæ elegantiam & morum honestatem ac suavitatem Jacobus deperibat, nunquam Leam uxorem duxisset, per dolum suppositam. Ideoque Rachel sola ex omnibus Jacobi uxoribus *Jacobi uxor* appellatur Gen. xlvi. 19. Majori specie objecisset Arcuarius Gen. xxix. 31. ubi Jehova Leæ vulvam aperuisse legitur. Sed fatebitur ipse, Deum meretrici Gileadi, & filibus Loti etiam aperuisse vulvam, cum Dei solius sit eam claudere & aperire Gen. xx. neque tamen scortationem & incestum approbasse.

VI. Pergit Theophilus Thefi LVIII. *Cultiores & moratiores gentes a polygamia non abhorruerunt, Ergo non est contra legem naturæ, & exinde compositum Decalogum. Id probat exemplo Labanis, duas filias*

Y

filiis & ancillas Jacobo dantis atque ita polygamiam approbantis, & ne plures filiabus suis superinduceret, & molestias ex hac adductione plurium crearet, tranquillumque statum turbaret, juramento eum obstringentis Gen. xxxi. 50. Labani autem propter Jacobum polygamum, Deum benedixisse, ait. Respond. 1. Illud argumentum uti prolixè satis a Theophilo & Athanasio propositum Thesi v. seqq. ita a nobis Sect. 11. Capp. 11. 111. & 1v. satis est confutatum. Quamvis enim mala consuetudine polygamia introducta in ipso populo Dei vigeret, moratiores tamen gentes ea abstinuerunt. 2. Labanem non adeo congrue legi naturæ & præceptis decalogi, qui tamen plus continet quam legem naturæ, vixisse, ex eo satis liquet, quod idololatriam exercendo, Jacobum decipiendo & injuria afficiendo, invito filiam obrudendo, mercedem nullam dando, aut sæpe eam immutando, & maximam avaritiam hac in parte præ se ferendo, contra Deum & proximum peccaverit. 3. Neque Deus Labani benedicens propter Jacobum Gen. xxx. 27. seq. polygamiam approbavit, sicut nec idololatria, malis artibus & injuria Labanis delectatus est. 4. Etsi Laban in illo fœdere cum Jacobo inito Gen. xxxi. 44. 50. ne plures filiabus suis superinduceret uxores, non plane detestatus fuerit polygamiam, sed eam usitatam tunc fuisse ostenderit, haud obscure tamen innuit polygamie incommoda, afflictionem scilicet, molestias & tranquilli status perturbationem.

VII. Ridiculum est, quod Theophilus Thes. lxx. lxx. & lxxi. ex historia Jacobi Gen. xxxii. 14. 15. coll. 2. Paral. xvii. 11. profert, Jacobum fratri mittendo 200 capras & 20 capros, oves 200 & 20 arietes, vaccas 40 & 10 boves, inter bestias & jumenta sua polygamiam observasse, unde colligit, quod si polygamia inter bruta non sit peccatum, quia cum prima creatione concordat, etiam inter homines peccatum dici nequeat. Atque sic argumentatur: *Polygamia brutalis post & præter primam creationem introducta à pastoribus, ab omni improbatione fuit libera. Ergo Deo placuit, & non fuit peccatum. Jam, quia Deus majorem habet complacentiam in hominibus, quam in brutis, etiam majorem habebit complacentiam in hominum propagatione possibili seu polygamia. Ceteris paribus, addit, si nullibi suam displicentiam hac in re contestatus fuerit.*

VIII. Respond. Consequentiam a brutorum generatione & appetitu Veneris, quorum commixtio vaga & promiscua, non est con-

contra naturam, ad conjugium hominum, quibus id solis institutum est, inanem & stolidam esse, superius Sect. I. Cap. IV. & V. satis superque demonstratum est, & hactenus satis ostensum, Deum displicentiam suam in polygamia contestatum. Varro de re rustica lib. II. Cap. III. suo commendat exemplo hanc proportionem. *De maribus, inquit, & fœminis idem fere discrimen, ut alii ad denas capras singulos parent hircos, ut ego.* Sic proportionem hanc decuplam servavit Iacob, rei pecuariae haud imperitus, in ordinatione rerum fratri præmittendarum. Quid inde? ergo illa proportio vel saltem polygamia etiam inter homines. Nugamenta.

IX. Thesi LXII Theophilus argumentatur ex Gen. xxxi II. 5. *Polygamia & πολυτενία est donum Dei, seu provenit a Deo, Ergo non est peccatum.* Sed quisque videt crassam fallaciam compositionis, Liberi dicuntur donum Dei, dono dati, & a Deo profecti, polygamia non item. Argutationibus, quas Th. LXIII. ex Gen. xxxv. II. repetit, occurrimus Sect. I. Cap. VII. & Sect. III. Cap. III. Iacobus iustus est se multiplicare modo aptissimo & legitimo, sive legi divinæ conformi. Diutius igitur hisce non modo ejusdem rei, sed & eorundem verborum inutilibus repetitionibus immorari superfedemus, ne tædium pariant lectori. Thesi LXIV. refertur, Patriarchas a peccatis contra V. & VI. decalogi præceptum, juxta suam divisionem, vel potius contra VI. & VII. perpetratis, ab homicidio nempe, adulterio, incestu, & polygamia muliebri abhorruisse Gen. xxiv. xxxv. 22. xxxix. 12. XLIX. 4. a polygamia virili non item; Iacobum filiorum scelere perturbatum, cum cæteris patriarchis in polygamia tranquillam conscientiam habuisse; Simeonem accusasse, nulla mentione facta concubinæ, de qua Gen. XLVI. neque in agone mortis constitutum filios a polygamia dehortatum fuisse.

X. Respond. I. Sæpius dictum, polygamiam minime comparandam cum primis in V. T. cum homicidio, adulterio & incestu filiorum Iacobi. Vide sis præcedens caput IV. Ita nondum oblitterata erat lex naturæ, ut ea horrenda scelera fuisse ignorarint. 2. Si adeo tranquillam conscientiam habuerit Iacobus in statu suo polygamico, nec filios suos ab eo dehortatus sit, cur nemo eorum plures uxores duxisse legitur? Simeonem quidem dicit, non probat, concubinam habuisse. Procul dubio id colligit ex commate

10. citati capitis Gen. XLVI. coll. cum Exod. VI. 15. Num. XXVI. 12. Et filii Simeonis Iemuel & Iamin, &c. Saul quoque filius cuiusdam Canaanitidis. Hanc nominatim expressam volunt Trem. & Junius, ut intelligamus, reliquos Simsonis aliorumque patriarcharum liberos non esse natos ex matribus generis maledicti, excepto Schela, filio Jehudæ, de quo v. 12. & cap. XXXVIII. Sed ex textu erui nequit, Simeonem Cananæam istam simul cum altera uxore habuisse, quemadmodum nec Abraham simul sibi junctam habebat Saram & Keturam. Quod Hebræi tradunt, Cananæam illam esse Dinam, ita dictam, quod a Cananæo vitata fuisset, id nullo nititur fundamento.

XI. Tandem Theophilus adducit factum Onanis Gen. XXXVIII. indeque ita argumentatur: *Monogamus juvenis abundans semine, non adhibet semen nisi a Deo destinato, nempe procreationi sobolis, Ergo aque ac Onan reus est mortis. Contra, polygamus semen a Deo concreditum deputat procreationi sobolis, Ergo est vita dignus, & non morte puniendus, ut modernus mundus solet polygamos capitaliter plectere.* Denique & hoc addit: *Omnis juvenis masculus pluribus potest communicare vitam per polygamiam, quod monogamus non facit. Ergo juvenis monogamus peccat.* Respond. 1. inde sequeretur, omnem juvenem protinus debere uxorem ducere unam vel plures, quod tamen multi pii, imo omnes fere patriarchæ non observarunt. Ergo illi omnes morte fuerint digni, quod tot annos matrimonium distulerint. Ergo falsa erit doctrina Pauli I. Cor. VII. Nugæ certe vix dignæ responso. Abarbenel in *Legem* f. 82, 4. docet, Magistros quidem præscripsisse annum 18 quo juvenis ducat uxorem, non quasi tunc eam ducere debeat, sed quia natus 18 annos decentes ad generationem liberorum vires possideat. Inde etiam Scripturam istum ordinem servare volunt Magistri Deut. XX. 5. 6. 7. *Quis est vir qui edificavit domum novam &c. Quis est vir, qui plantavit vineam, &c. Quis est vir, qui desponsavit uxorem, necdum duxit eam?* Quod oporteat hominem primo in ædificio esse occupatum, dein in vinea plantanda, & ultimo in ducenda uxore, exemplo patriarcharum, ut ibidem refert Abarbenel.

XII. 2. Malitiose & proterve contra naturam & honestatem omnem, peccavit Onan, cujus factum nullatenus simile est illis, qui unam vel nullam uxorem ducunt. Onan, inquit Calvinus, violento abortu fratris sui sobolem ex utero materno crudeliter & fœde

de in terram projecit. Erat hoc crimen, quale mulieris foetum ex utero medicamentis abigere conantis. Quomodo generis humani partem, quantum in se, delere conabatur. Turpissima nequitia, quæ ne quidem inter gentes nominata est. Ideoque morte punitus. Eodem supplicii genere afficiendos polygamos, nos non statuimus, quin improbamus. Reliqua, quæ huc pertinent, vide supra Sect. II. Cap. III.

XIII. Concludit Theophilus Aleth. hæc ex Genesi sufficere, quanquam multo plura exinde possent elici. Cætera se silentio involvere, & erudito lectori relinquere. Profecto si & Theophilus, & Athanasius & Arcuarus plura inde elicere potuissent, non tam futilia argumenta inde sæpe produxissent, nec eandem cramben toties recoxissent. A nobis nullum exemplum, nullum dictum, nullum argumentum pro polygamia ex historia patriarcharum præteritum.

XIV. Ne cui autem mirum videatur, cum Th. x. duodecim patriarchas polygamos fuisse negaverimus, quod a 70 viris intra annos 215. tanta multitudo hominum propagari potuerit, ut in egressu ex Ægypto numerarentur bellatorum solum a 20 ætatis anno sexcenta millia virorum, non accensitis Levitis, senibus, pueris ac mulieribus Exod. xii. 37. Num. i. 46. xi. 21. perpendi & considerari velim 1. Israelitas quasi germinantes, reptilium ac piscium more, abunde progenuisse Exod. i. 7. per unum partum gemellorum aut plurium. 2. Ægyptum valde fertilem fuisse, teste Aristotele *historia anim. lib. vii. Cap. iv.* & Gellio *lib. x. c. ii.* cum mulier quædam quatuor partibus viginti ediderit, & ex Trogo referat Plinius *lib. vii. c. iii.* in Ægypto septenos uno utero simul geri; quanquam hoc non commune & ordinarium fuerit. 3. tribuendam præcipue esse hanc multiplicationem singulari benedictioni divinæ, Abrahamo promissæ, & protectioni, qua hæc propagatio consiliis Pharaonis impedita non est. 4. etiam ordinaria via naturali tantum numerum, imo longe majorem prodire potuisse. Si assumatur, annos tantum 200 Israelitas in Ægypto exegisse, & 40 tantum, qui generarint. & cuilibet tantum tres masculos fuisse, nec ante 20 annum eos generasse, ita per decem vicenarios multo major numerus proditurus est. Nam primo annorum vicenario prodibunt 120. secundo 360. Tertio 1080. Quarto 3240. Quinto 9720. Sexto 29160. Septimo 87480. Octavo 262440.

Y 3.

Nono

Nono 787320. Decimo 2261960. Ita non opus erit cum Th. Tannero fervorum circumcisorum familiam, quæ istuc demigravit, nec cum Iacobo Rudierd, quem citat Tannerus Tract. *de Origine & increm. prima Dei Ecclesia*, concubinarum usum in auxilium vocare.

SECTIO QUARTA

LEGES, DICTA ET EXEMPLA DE MONOGAMIA ET POLYGAMIA, SUB LEGE, A MOSE USQUE AD CHRISTUM CONTINENS.

CAPUT PRIMUM.

Quæcunque in V. Testamento de Monogamia & Polygamia loca occurrunt, generaliter enarrantur.

PRO ratione instituti ordine historico primum omnia illa loca V. T. proferemus, quæ duas non plures personas matrimonialiter conjunctas testantur, deinde leges dicta & exempla, quæ polygamiam stabilire videntur, eadem serie enarraturi. Monogamiam respiciunt e libris historicis textus sequentes Exod. xxi. 3. 4. 5. Lev. xviii. & xx. 10. seq. ubique in singulari numero de uxore, de muliere dicitur, (quo pertinet lex Lev. xviii. 18.) cap. xxi. 7. 13. 14. Num. v. 12-31 xxvi. 59. Deut. xiii. 6. xvii. 17. xx. 7. xxi. ii. xxii. 13. sq. xxiv. 1. 5. xxv. 5. ii. xxvii. 20. xxvi. 1. 30. 54. 56. 57. Judic. iv. 4. 9. 17. 21. v. 24. xii. 8. 9. xiii. 2. seq. xiv. 1. seq. xv. 1. 2. 6. xix. 1. seq. xx. 4. 5. xxi. 1. 18. 21. 22. 23. Benjaminitæ uxoribus destituti, civitates restauratum jubebantur sibi rapere quisque unam uxorem suam e puellis Schiluntinis. Isti tamen, si quis unquam, pluribus opus habuissent. Ruth. 1. 1. 3. 5. 6. 8. 11. 14. 5. 10. 12. 1 Sam. 11. 20. 17. 19. xiv. 51. xviii. 20. 21. *בנות* in altera duarum (filiarum) gener fias mihi; alii, in duabus, ut ambæ fuerint ei in uxores, quia post mortem Merob acceperit Michal. adde com. 26. 27. cap. xix. 11. xxi. 5. 6. xxv. 3. 14. 37. xxx. 22. demus cuique uxorem suam, & filios suos. 2 Sam. xii. 3. pauper nil habebat præter ovem unam. xiv. 4. seq. 1 Reg. 11. 17.